

Hagsmunagæsla

Íslands gagnvart Evrópusambandinu

--- Vöktum allt en einbeitum okkur að því mikilvægasta ---

Forgangslisti 2024 – 2029

Efnisyfirlit

Formáli	2
Forgangslistinn - Yfirlit	3
1. Gildissvið og gildistími.....	5
2. Aðferðarfræði og viðmið við forgangsröðun	6
2.1 Inngangur – kjörorð hagsmunagæslunnar	6
2.2 Almennir eða sérstakir hagsmunir	7
2.2.1 Skilgreining almennra hagsmuna	7
2.2.2 Skilgreining sérstakra hagsmuna – viðmið	8
2.3 Forgangsröðun vegna tafa á upptöku máls í EES-samninginn.....	8
2.4 Önnur sjónarmið sem réttlæta forgangsröðun	8
2.5 Vöktunarlisti vegna mikilvægra stefnumótunaráætlana	9
2.6 Skilgreining hagsmunagæslu í skilningi forgangslistans	9
3. Almennt um stefnumörkun ESB fyrir tímabilið 2024 – 2029	10
3.1 Fimm ára stefnuáætlun leiðtogaráðs ESB	10
3.2 Stefnuáherslur framkvæmdastjórnar ESB fyrir tímabilið 2024 - 2029 og árlegar starfsáætlanir	11
4. Greining á stefnumörkun ESB og einstökum málum á grundvelli settra viðmiða	12
4.1 Ný áætlun um sjálfbæra hagsæld og samkeppnishæfni	12
4.2 Nýir tímar í varnar- og öryggismálum Evrópu	23
4.3 Stuðningur við samfélög og velferðarkerfi	28
4.4 Viðhald lífsgæða: landbúnaður, fæðuöryggi, vatn og náttúra.....	31
4.5 Vernd lýðræðis og grunnilda ESB	35
4.6 Hnattrænt ESB: Nýtum styrkleikana og samstarfið	36
4.7 Árangur fyrir alla og undirbúningur fyrir framtíðina.....	37
4.8 Mál sem afgreidd hafa verið hjá ESB en bíða upptöku í EES-samninginn	38
4.8.1 Mál þar sem m.a. kann að vera þörf á mikilvægum efnislegum aðlögunum	38
4.8.2 Mál þar sem upptaka í EES-samninginn hefur tafist óhóflega	43
5. Greining á helstu verkefnum sem snúa að tvíhliða samskiptum Íslands og ESB	44
5.1 Landamæravarsla og innri öryggismál – Schengen-samstarfið.....	44

5.2 Varnar- og öryggismál	45
5.3 Utanríkisviðskipti.....	46
5.4 Beiting þvingunarráðstafanna	47
5.5 Sjávarútvegsmál.....	47
5.6 Landbúnaðarmál.....	48
5.7 Heilbrigðismál.....	48
5.8 Loftslagsmál	49
5.9 Öryggisfjarskipti um gervihnetti.....	49
5.10 Norðurslóðamál	50
6. Niðurstöður: Forgangslisti við hagsmunagæslu	50
6.1 Mál þar sem talið er að Ísland kunni að eiga sérstakra hagsmuna að gæta	50
6.2 Mál sem rétt þykir að forgangsráða á grundvelli annarra sjónarmiða.....	53
6.3 Mál þar sem upptaka í EES-samninginn hefur tafist óhóflega	53
6.4 Sérstök vöktun stefnumótunaráætlana	53
6.5 Mál sem varða tvíhliða samskipti Íslands og ESB.....	54

Formáli

Forgangslisti mála vegna hagsmunagæslu Íslands gagnvart Evrópusambandinu (ESB) var fyrst gefinn út árið 2016. Útgáfa forgangslistans var mikið framfaraskref og hefur síðan reynst lykilverkfæri við skipulagningu hagsmunagæslunnar. Þegar síðasti forgangslisti var uppfærður í febrúar 2024 var ákveðið að listinn yrði endurskoðaður í heild sinni að afloknum kosningum til Evrópuþingsins og þegar ný framkvæmdastjórn ESB hefði tekið til starfa og birt stefnuáherslur sínar og starfsáætlun. Einnig var ákveðið að framvegis skyldi gildistími forgangslistans samræmast stefnumótunartímabilum ESB, sem afmarkast af Evrópuþingskosningum á fimm ára fresti. Nýr forgangslisti sem hér er birtur er því í grunninn, samkvæmt efni sínu, til fimm ára, 2024 – 2029. Hins vegar er gert ráð fyrir heildarendurskoðun á miðju tímabili auk reglulegra uppfærsla þess á milli, m.a. með hliðsjón af árlegum starfsáætlunum framkvæmdastjórnar ESB og nýjum málum sem koma fram og endurmati á eldri málum, eftir því sem tilefni er til og þörf krefur, sbr. tímalínu síðar í skjalinu. Listinn er unninn samkvæmt endurskoðaðri aðferðarfræði, sem miðar að því að greina með markvissari og skipulegri hætti þau mál þar sem talið er að Ísland kunni að hafa sérstaka hagsmuni, sbr. nánari umfjöllun um aðferðarfræðina síðar í skjalinu.

Um nánari efnislega umfjöllun um einstök mál á vettvangi ESB er til hliðsjónar vísað til umfjöllunar í [Brussel-vaktinni](#) (Vaktinni), fréttabréfi sendinefndar Íslands gagnvart ESB, þar sem við á.

Í stefnuýfirlýsingu ríkisstjórnar Samfylkingar, Viðreisnar og Flokks fólksins kemur fram að ríkisstjórnin hyggist reka utanríkisstefnu sem byggir á mannréttindum, friði, virðingu fyrir alþjóðalögum og náinni samvinnu við ESB, önnur norræn ríki og Atlantshafsbandalagið. Jafnframt að mótuð verði öryggis- og varnarmálafestna. Þá mun þjóðaratkvæðagreiðsla um framhald viðræðna um aðild Íslands að ESB fara fram eigi síðar en árið 2027. Þessi stefnumið og

ennfremur þær miklu breytingar sem nú eiga sér stað í alþjóðakerfinu gefa ríkt tilefni til þess að nánar verði fylgst með stefnumörkun ESB í víðu samhengi svo sem á sviði öryggis- og varnarmála, utanríkisviðskipta- og tollastefnu, iðnaðarstefnu og sjávarútvegs- og landbúnaðarmála og öðrum sviðum sem falla utan gildissviðs EES-samningsins, eftir því sem tilefni er til og tekur forgangslistinn m.a. mið af því.

Forgangslistinn - Yfirlit

FORGANGLISTINN*

Eftirfarandi mál hafa verið færð á forgangslista vegna hagsmunagæslu Íslands gagnvart ESB byggt á niðurstöðum greiningar á stefnuáherslum og starfsáætlunum ESB fyrir tímabilið 2024 – 2029. Sjá nánari umfjöllun um efnisatriði mála og forsendur forgangsroðunar í 4. og 5. kafla og í samantekt um niðurstöður forgangsroðunar í 6. kafla.

Sérstakir hagsmunir (EES-mál og mál sem snúa að tvíhliða samskiptum):

- [Fjárfestingaáætlun um sjálfbærar samgöngur](#)
- [Löggjafartillaga um endurskoðun á tilskipun um opinber innkaup](#)
- [Tillaga um nýjan samkeppnishæfnissjóð](#)
- [Löggjafartillaga um breytingu á tilskipun um stærð og þyngd ökutækja](#)
- [Breytingar á regluverki um áfallastjórnun banka og innstæðutryggingakerfi](#)
- [Endurskoðun á tollabandalagi og tollkerfi ESB](#)
- [Endurskoðun lyfjalöggjafar ESB](#)
- [Reglugerðir um endurnýjanlegt eldsneyti af ólífrænum uppruna- rafeldsneyti \(e. Renewable Fuels of Non-Biological Origin - RFNBO\).](#)
- [Löggjafartillaga um mikilvæg og lífsnauðsynleg lyf](#)
- [Stofnun nýs varnarmálasjóðs](#)
- [Aðgerðaáætlun um öryggi sæstrengja](#)
- [Löggjafartillaga um breytingar á reglum um heimildir til að víkja til hliðar áður fenginni undanþágu þriðja ríkis frá áritunarskyldu inn á Schengen-svæðið](#)
- [Löggjafartillaga um samræmingu almannatrygginga](#)
- [Löggjafartillaga um breytingu á loftslagslögum ESB](#)
- [Tilskipun um viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir í iðnaði, sjóflutningum o.fl.](#)
- [Tilskipun um viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir í flugi](#)
- [Löggjafartillaga um breytingar á reglugerð um ráðstafanir til að vernda fiskistofna gegn ósjálfbærum veiðum](#)
- [Löggjafartillaga um rýni beinna erlendra fjárfestinga](#)
- [Ný langtíma fjármálaáætlun ESB 2028 – 2035 og samstarfsáætlanir ESB](#)
- [Tilskipun um orkunýtni bygginga](#)
- [Reglugerð um kolefnisjöfnunargjald við landamæri](#)
- [Reglugerð um vistvænt flugvélaeldsneyti](#)
- [Reglugerð um breytingar á reglugerð um landnotkun, breytta landnotkun og skógrækt](#)
- [Reglugerð um breytingar á reglugerð um samfélagslosun](#)
- [Vottunarrámmi vegna fjarlægingar kolefnis](#)
- [Reglugerð um Félagslega loftslagssjóðinn](#)
- [Reglugerð um stafræna markaði](#)
- [Reglugerð um stafræna þjónustu](#)
- [Reglugerð um kolefnishlutlausan iðnað](#)
- [Reglugerð um mikilvæg hráefni](#)

- [Tilskipun um hreinsun skólps frá þéttbýli](#)
- [Reglugerð um stofnun Evrópsku Peningaþvættisstofnunar](#)
- [Reglugerð um varnir gegn eyðingu skóga](#)
- [Samstarf í öryggis- og varnarmálum](#)
- [Landamævarasla og innri öryggismál – Schengen-samstarfið](#)
- [Hagsmunagæsla gagnvart ESB vegna mögulegra ráðstafanna í tollamálum](#)
- [Samstarf við beitingu þvingunarráðstafanna í þágu friðar, lýðræðis og mannréttinda](#)
- [Samningaviðræður milli Íslands og ESB um markaðsaðgang með sjávarútvegs- og landbúnaðarafurðir skv. endurskoðunarákvæði í samningi EES-EFTA ríkjanna við ESB um framlög í Uppbyggingarsjóð EES og um tollkvóta frá nóvember 2023](#)
- [Samningaviðræður um nýtingu deilistofna og skiptingu veiðiheimilda í Norður-Atlantshafi. Aðrar þjóðir sem koma að þessum samskiptum eru Noregur, Færeyjar, Bretland og Grænland](#)
- [Viðræður um þátttöku í heilbrigðissamstarfi sem liggur utan EES-samningsins, m.a. þátttaka Íslands í nýrri Neyðar- og viðbragðsskrifstofu ESB á sviði heilbrigðismála](#)
- [Viðræður Íslands, Noregs og ESB vegna upptöku uppfærðra loftslagsgerða í EES-samninginn byggt á uppfærðu loftslagsmarkmiði gagnvart Parísarsamningnum úr 40% samdrátt í 55% samdrátt í losun fyrir árið 2030 m.v. árið 1990. Ásamt viðræðum varðandi mögulegt samstarf eftir 2030](#)
- [Viðræður um þátttöku Íslands í samstarfsáætlun ESB um öryggisfjarskipti um gervihnetti og samstarfsáætlun ESB um fjarskiptakerfi fyrir opinbera aðila](#)
- [Samstarf við ESB í málefnum Norðurslóða](#)

Forgangsröðun á grundvelli annarra sjónarmiða:

- [Ýmsar löggjafartillögur til einföldunar regluverks, þar á meðal bandormstillögur \(e. Omnibus packages\)](#)
- [Löggjafartillaga um sameiginlega nálgun við endursendingar á fólki í ólögmætri för](#)
- [Endurbætur á vegabréfsáritunarstefnu ESB](#)
- [Leiðarvísir um réttindi kvenna](#)
- [Endurskoðun á stefnu ESB í málefnum hinsegin fólks](#)
- [Tilskipun um viðunandi lágmarkslaun](#)

Tafamál:

- [Gerðir sem varða erfðabreytt matvæli](#)
- [Hagtölugerðir](#)
- [Orkugerðir](#)

Sérstök vöktun stefnumótunaráætlana:

- [Leiðarvísir fyrir aukna samkeppnishæfni](#)
- [Stefnumótun fyrir innri markaðinn](#)
- [Hreinatvinnustefna; vegvísir til aukinnar samkeppnishæfni og afkolunar](#)
- [Aðgerðaáætlun um bætt aðgengi að orku á viðráðanlegu verði](#)
- [Stefna um sprota- og nýsköpunarfyrirtæki og vöxt þeirra](#)
- [Stefnumótun um sparnaðar- og fjárfestingasamband ESB](#)
- [Gervigreindaráætlun](#)
- [Skammtafræðiáætlun](#)
- [Áætlun um lífhagkerfið](#)
- [Hvítbók um varnarmál og endurvopnunaráætlun ESB](#)
- [Viðbúnaðaráætlun ESB](#)
- [Stefna um innri öryggismál ESB](#)
- [Nýtt miðlægt samskiptakerfi fyrir stjórnvöld sem sinna öryggismálum, m.a. vegna skipulagðrar glæpastarfsemi](#)

- [Stefnumótun um aukna færni vinnuafis - Færniátak](#)
- [Menntastefna á sviði verkfræði, stærðfræði, raunvísinda og náttúruvísinda](#)
- [Neytendastarfsskrá og aðgerðaáætlun um bættu stöðu neytenda á innri markaðinum](#)
- [Stefna um aðgerðir gegn fátækt](#)
- [Húsnæðisstefna ESB](#)
- [Sáttmáli um málefni hafsins](#)
- [Stefnuáætlun um viðnámsþol vatns](#)
- [Aðgerðaáætlun um aðlögun vegna loftslagsbreytinga](#)
- [Áætlun um lýðræðisvarnir](#)
- [Ný efnahagsutanríkisstefna ESB](#)
- [Stefnumótun og umbætur sem talið er nauðsynlegt að ráðast í áður en til inntöku nýrra aðildarríkja kemur](#)

* Líkt og nánar er gerð grein fyrir í kafla 2 þar sem fjallað er um aðferðarfræði og viðmið við forgangsröðun þá endurspeglar forgangslistinn ekki endilega almennt mikilvægi mála er kemur að innleiðingu gerða í íslenskan rétt og er mikilvægt að hafa það í huga við lestur á greiningu mála og forgangsröðuninni.

1. Gildissvið og gildistími

Með hliðsjón af áhrifum breyttrar heimsmyndar á EES-samninginn sem birtist m.a. í mikilli fjölgun svonefndra þverlægra gerða á vettvangi ESB hefur, líkt og vikið er að í formála, verið ákveðið að útvíkka gildissvið forgangslistans þannig að hann taki ekki einungis til mála sem talin eru falla undir EES-samninginn, eins og hefur verið meginstefnan hingað til, heldur endurspegli forgangslistinn forgangsmál í hagsmunagæslu Íslands gagnvart ESB heildstætt. Þá er sérstaklega áréttað að forgangslistinn gildi einungis um ESB-gerðir á *mótunarstigi* þeirra hjá ESB og fram að upptöku þeirra í EES-samninginn, ef við á, eins og almennt hefur verið hingað til. Forgangslistinn eigi með öðrum orðum ekki við um gerðir á innleiðingarstigi en með innleiðingarstigi er átt við ferlið sem tekur við eftir að samþykktar ESB-gerðir hafa verið teknar upp í EES-samninginn með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar, þ.e. við innleiðingu gerðar í íslenskan rétt með setningu laga á Alþingi Íslendinga eða með útgáfu stjórnvaldsfyrirmæla af hálfu ráðherra eftir atvikum.

Eins og vikið er að í formála er gert ráð fyrir að formlegur gildistími nýs forgangslista verði fimm ár, þ.e. frá 2024 og fram á mitt ár 2029, eða fram yfir næstu Evrópuþingskosningar.

Áætluð tímalína við mótun, samþykkt og endurskoðun forgangslistans er eftirfarandi:

Mánuður/ár	Tímalína
2024	Vinna við mótun á nýjum forgangslista hófst
Maí 2025	Tillaga að nýjum forgangslista birt í samráðsgátt stjórnvalda
Júní 2025	Tillaga að nýjum forgangslista kynnt fyrir utanríkismálanefnd Alþingis og í framhaldi af því lögð fyrir ríkisstjórn til samþykktar
Júní 2025 – desember 2026	Forgangslisti uppfærður eftir þörfum (einföld málsmeðferð*)
Janúar 2027	Gildistímabil hálfnað, endurskoðun hefst
Apríl 2027	Niðurstaða endurskoðunar lögð fyrir ríkisstjórn til samþykktar

Júní 2027 – maí 2029	Forgangslisti uppfærður eftir þörfum (einföld málsmeðferð*)
Júní 2029 – maí 2030	Gildistíma lýkur (Evrópuþingskosningar og nýtt stefnumótunartímabil ESB) og vinna við mótun á nýjum forgangslista 2029 - 2034 hefst - framangreint ferli endurtekið)

*Með einfaldri málsmeðferð, í framangreindri töflu, er átt við að utanríkisráðuneytið, að höfðu samráði við hlutaðeigandi ráðuneyti, uppfæri forgangslistann jafnóðum, þegar tilefni er til, m.a. með hliðsjón af árlegum starfsáætlunum framkvæmdastjórnar ESB og þegar ný mál koma fram á vettvangi ESB, án þess að þurfa áður að bera slíkt sérstaklega undir ríkisstjórn, nema tilefni þyki til. Við uppfærslu verði jafnframt ávallt metið hvort tilefni sé til að kynna efni uppfærslunnar fyrir utanríkismálanefnd Alþingis.

2. Aðferðarfræði og viðmið við forgangsröðun

2.1 Inngangur – kjörorð hagsmunagæslunnar

Hagsmunagæsla við framkvæmd og rekstur EES-samningsins er umfangsmikið verkefni. Meginábyrgð á rekstri samningsins liggur hjá utanríkisráðuneytinu, með aðkomu forsætisráðuneytis, og sendiráðs Íslands í Brussel. Öll ráðuneyti í Stjórnarráði Íslands og hlutaðeigandi stofnanir sem undir þau heyra, bera þó ábyrgð og hafa ríka aðkomu að verkefninu, í samræmi við skiptingu stjórnarmálefna á milli ráðuneyta í Stjórnarráði Íslands.

Stjórnsýsla á Íslandi er fámenn í samanburði við flest önnur ríki og eru sérfræðingar fáir á hverju málefnasviði. Þannig er fámennur hópur sérfræðinga innan stjórnsýslunnar á hverjum tíma, sem hefur sérfræðipækkingu á málefnum ESB og stefnumörkun á vegum sambandsins. Hið sama á við um framkvæmd og rekstur EES-samningsins. Þessi staðreynd kallar á stífa forgangsröðun við skipulagningu hagsmunagæslunnar þannig að tryggt sé að megin þunginn og fókusinn beinist að þeim málum og málefnasviðum þar sem Ísland hefur sérstaka hagsmuni.

EES-samningurinn kveður á um að fella skuli inn í samninginn nýja löggjöf sem ESB samþykkir og varðar innri markaðinn. Það leiðir því af eðli samningsins að hvaða gerðir ESB („gerðir“ er samheiti yfir tilskipanir, reglugerðir, ákvarðanir, tilmæli og aðrar reglur frá ESB) eru teknar upp í samninginn á hverjum tíma helgast af áætlunum og stefnumótun ESB. Forsenda árangursríkrar hagsmunagæslu gagnvart ESB liggur þannig að stórum hluta í því að greina, eins snemma í ferlinu og unnt er, hvort stefnumótun og löggjafartillögur á vettvangi ESB kunni að varða hagsmuni Íslands sérstaklega, þ.e. þannig að ætla megi að áhrif af löggjöf eða stefnumótun geti orðið meiri á íslenska hagsmuni eða hvort þau áhrif geti orðið sértækari en almennt á við annars staðar á Evrópska efnahagssvæðinu.

Við forgangsröðun er horft til tillagna framkvæmdastjórnarinnar sem beint til er til Evrópuþingsins og ráðsins en síður til afleiddra gerða sem framkvæmdastjórnin setur á grundvelli heimilda í gerðum frá Evrópuþinginu og ráðinu. Eftir sem áður er vel fylgst með undirbúningi slíkra gerða, en Ísland á rétt til þátttöku í meira en 600 nefndum og sérfræðingahópum sem vinna m.a. að undirbúningi lagasetningar á vettvangi framkvæmdastjórnarinnar en þar er fyrst fremst reynt að fylgjast með undirbúningi gerða sem varða hagsmuni Íslands með sérstökum hætti.

Í samræmi við framangreint er unnið eftir kjörorðunum: *Vöktum allt en einbeitum okkur að því mikilvægasta.*

Röðun máls á forgangslistann endurspeglar þannig ekki endilega *almennt* mikilvægi málsins er kemur að *innleiðingu í íslenskan rétt* og er mikilvægt að hafa það í huga við lestur á greiningu mála og forgangsroðuninni.

Mikilvægur liður í framangreindu hagsmunamati er samráð við Alþingi og haghafa á Íslandi og vönduð upplýsingagjöf til þeirra, m.a. á vettvangi Brussel-vaktarinnar.

2.2 Almennir eða sérstakir hagsmunir

Við undirbúning og frágang löggjafartillagna á vettvangi ESB er jafnan fylgt ítarlegum reglum og verklagi við upplýsingaöflun, mati á valkostum, víðtæku áhrifamati, þ. á m. á samkeppnishæfni (e. Competitiveness check), sem og með mati á gæðum gildandi löggjafar og samráði við aðildarríkin, stofnanir ESB, haghafa og almenning á mismunandi stigum undirbúnings. Fjallað er um verklagsreglur þessar í leiðbeiningarriti framkvæmdastjórnarinnar um vandaða lagasetningu (e. [Better Regulation Guidelines](#)), sbr. einnig „verkfærakistu“ fyrir vandaða lagasetningu (e. [Better Regulation toolbox](#)).

Almennt má ætla að áhrifamat sem unnið er samkvæmt framangreindu eigi með sama hætti við um Ísland og um aðildarríki ESB almennt. Er þannig í flestum tilvikum á grundvelli þess áhrifamats unnt að meta væntanlega löggjöf og áhrif hennar á íslenska hagsmuni með sama hætti og unnt er að meta áhrifin á hagsmuni einstakra aðildarríkja ESB. Þannig má ætla að áhrif lagagerðar á íslenska hagsmuni séu jafnan áþekk að efni og umfangi og almennt á við um áhrif á hagsmuni aðildarríkja ESB. Þegar staðan er sú má segja að Ísland hafi *almenna hagsmuni* af framgangi gerðar og væntanlegri upptöku hennar í EES-samninginn. Almennir hagsmunir geta þó vissulega verið umfangsmiklir en það breytir því þó ekki að þeir teljast almennir þar sem þeir eru á pari við það sem almennt á við um hagsmuni aðildarríkjanna. Á hinn bóginn getur sú staða verið uppi í einstaka tilvikum að vegna tiltekinnar sérstöðu Íslands eða sérstakra aðstæðna á Íslandi séu áhrifin þar meiri en almennt á við í aðildarríkjunum eða að íslensk stjórnvöld hafi aðra hagsmuni af því að reyna að hafa áhrif á efni þeirra. Í slíkum tilvikum má segja að Ísland hafi *sérstaka hagsmuni* af framgangi gerðar og, eftir atvikum, af væntanlegri upptöku hennar í EES-samninginn.

Þegar framangreint er metið þarf að hafa í huga að áhrifamat framkvæmdastjórnarinnar tekur yfirleitt einungis mið af aðstæðum í aðildarríkjunum ESB. Þannig kann að vera að við undirbúning löggjafar á vettvangi ESB hafi ekki verið tekið tillit til sérstakra aðstæðna eða hagsmuna sem eiga við um Ísland í ríkari mæli en í aðildarríkjunum almennt.

Samkvæmt framangreindu er hér lagt til að við forgangsroðun mála í hagsmunagæslu fyrir Ísland verði hagsmunir í grófum dráttum flokkaðir í tvennt, þ.e. annars vegar í *almenna hagsmuni* og hins vegar í *sérstaka hagsmuni*. Mál þar sem Ísland hefur sérstaka hagsmuni verði með skipulögðum hætti forgangsraðað við hagsmunagæsluna.

2.2.1 Skilgreining almennra hagsmuna

Skilgreining almennra hagsmuna:

Með hugtakinu *almennir hagsmunir* er vísað til þess að hagsmunir Íslands af máli þyki almennt að umfangi og efni þeir sömu og á við að jafnaði um aðildarríki ESB.

Fyrirfram má gera ráð fyrir að mikill meiri hluti löggjafarmála sem varða EES-samninginn falli í þennan flokk.

2.2.2 Skilgreining sérstakra hagsmuna – viðmið

Skilgreining sérstakra hagsmuna:

Með hugtakinu *sérstakir hagsmunir* er vísað til þess að hagsmunir Íslands af máli á vettvangi ESB kunni í einhverju tilliti að vera sérstakir að umfangi og efni, umfram það sem á við um aðildarríki ESB að jafnaði.

Við mat á því hvort sérstakir hagsmunir séu, eða gætu verið, fyrir hendi er m.a. höfð hliðsjón af eftirfarandi viðmiðum (ekki tæmandi talning):

- Landfræðilegri legu landsins.
- Dreifbýli landsins og fámenni.
- Hvort Ísland hafi sérstöðu á viðkomandi sviði innri markaðarins m.a. vegna einangrunar eða fjarlægðar frá öðrum markaðssvæðum.
- Hvort gerð varði sérstaklega mikilvægar útflutningsgreinar Íslands.
- Hvort gerð teljist þverlæg, þ.e. með þeim hætti að hún tengist bæði málefnum innri markaðarins og málefnum sem falla utan gildissviðs EES-samningsins, eins og til dæmis utanríkisstefnu ESB eða viðskiptum við þriðju ríki.
- Hvort uppi séu álitafni sem snúa að tveggja stoða kerfi EES-samningsins, t.d. ef talið er að gerð kunni að fela í sér að ákvörðunarvald gagnvart EFTA-ríkjunum innan EES sé flutt til stofnunar ESB í stað þess að vera hjá EFTA-ríkjunum sjálfum eða vistað hjá Eftirlitsstofnun EFTA.
- Hvort gerð geti haft áhrif á viðskipti Íslands við ríki utan Evrópska efnahagssvæðisins.

2.3 Forgangsröðun vegna tafa á upptöku máls í EES-samninginn

EES-samningurinn kveður á um að sameiginlega EES-nefndin skuli taka ákvörðun um upptöku gerða eins fljótt og unnt er eftir að ESB hefur samþykkt nýja löggjöf sem talin er falla undir EES-samninginn og er markmiðið með þessu að tryggja réttaröryggi og einsleitni á innri markaðinum. Engu að síður getur upptaka gerða í samninginn tafist umfram það sem eðlilegt getur talist og geta margvíslegar ástæður legið þar að baki. Hafa EFTA-ríkin innan EES og framkvæmdastjórn ESB komið sér upp aðgerðaráætlun (e. *Action Plan*) vegna slíkra gerða þar sem leitast er við að finna sameiginlegar lausnir þannig að unnt sé að ljúka upptöku þeirra gerða sem lengst hafa tafist.

Einstakir flokkar gerða eru færðar á forgangslista vegna hagsmunagæslu þar sem umtalsverðar tafir á upptöku geti raskað mikilsverðum hagsmunum sem felast í skilvirkum rekstri samningsins og orðsþori Íslands sem áreiðanlegs og trausts samningsaðila.

2.4 Önnur sjónarmið sem réttlæta forgangsröðun

Við forgangsröðun er ekki einungis gert ráð fyrir því að sérstakir hagsmunir ráði forgangsröðun heldur er gert ráð fyrir að önnur sjónarmið eða viðmið geti í einstökum tilvikum réttlætt forgangsröðun, svo sem ef talið er að Ísland búi yfir einhverri tiltekinni sérþekkingu á málefni,

enda þótt hagsmunir af máli eða málefni teljist ekki sérstakir samkvæmt framangreindu eða ef mál hefur tengingu við sérstakar stefnuáherslur ríkisstjórnar líkt og vikið er að í formála eða aðra tiltekna hagsmuni eða áherslur Íslands.

2.5 Vöktunarlisti vegna mikilvægra stefnumótunaráætlana

Helstu stefnumótunaráætlanir nýrrar framkvæmdastjórnar eru settar á forgangslistann eða sérstakan vöktunarlista innan hans, svo sem hreinatvinnustefnan (e. Clean Industrial Deal) og hvítbók um varnarmál (e. White Paper on Future of European Defence). Ástæðan er sú að ekki verður unnt að leggja mat á einstakar löggjafartillögur sem jafnframt hafa verið boðaðar undir merkjum þessara áætlana með hliðsjón af hagsmunum Íslands fyrir en áformaskjöl eða beinar tillögur liggja fyrir frá framkvæmdastjórninni.

Þannig myndar vöktunarlisti þverlægra og mikilvægra stefnumótunaráætlana stoð í nýjum forgangslista samhliða forgangslista vegna löggjafartillagna og tvíhliða samskipta sem helst eru í deiglu, enda þótt hann leiði ekki endilega til sérstakra aðgerða af hálfu stjórnvalda nema meira komi til, sbr. umfjöllun í kafla 2.6. hér á eftir.

2.6 Skilgreining hagsmunagæslu í skilningi forgangslistans

Eins og áður segir snýr forgangslisti vegna hagsmunagæslu gagnvart ESB að vöktun mála á mótunarstigi hjá ESB og á upptökustigi í EES-samninginn, ef við á. Ákvörðun um að setja tiltekið mál á forgangslistann felur í sér, að líkur séu taldar á að grípa þurfi til sértækra aðgerða til að gæta sérstakra hagsmuna Íslands, sbr. skilgreiningar hér að framan á almennum og sérstökum hagsmunum. Slíkar aðgerðir fara eftir því hvar í ferlinu málið er og geta falist í að:

- ástæða sé talin til að reyna að hafa áhrif á mótun gerðar á *undirbúnings- eða forstigi* hjá framkvæmdastjórn ESB, vegna sérstakra hagsmuna,
- ástæða sé til þess að reyna að koma að breytingartillögum við löggjafartillögu á *vinnslustigi* sem framkvæmdastjórnin hefur lagt fram á Evrópuþinginu og í ráðherraráði ESB, vegna sérstakra hagsmuna,
- ástæða sé til þess eftir atvikum, *eftir að gerð hefur verið samþykkt hjá ESB*, að fara fram á sérstaka efnislega aðlögun við upptöku gerðar í EES-samninginn.

Slíkar aðgerðir geta, nánar tiltekið, m.a. falist í því að:

- óska eftir fundi eða fundum vegna máls með viðeigandi aðilum innan framkvæmdastjórnar ESB, í ráðherraráðinu og á Evrópuþinginu til að gera grein fyrir sérstöðu og sérstökum hagsmunum Íslands af málinu,
- eiga sérstakt samráð við íslenska haghafa,
- taka saman gögn og móta skýran rökstuðning í málinu,
- senda inn umsögn vegna máls þar sem sérstakir hagsmunir Íslands eru tilgreindir og reifaðir.

3. Almennt um stefnumörkun ESB fyrir tímabilið 2024 – 2029

Stefnumörkun ESB, 2024 – 2029, byggir í grunninn á þremur meginstoðum, þ.e.:

- Fimm ára stefnuáætlun leiðtoga ráðs ESB (e. [Strategic Agenda](#))
- Stefnuáherslum forseta framkvæmdastjórnar ESB (e. [Political Guidelines](#))
- Árlegum starfsáætlunum framkvæmdastjórnar ESB
 - Starfsáætlun fyrir árið 2025 (e. [Commission work programme 2025](#))
 - (Starfsáætlun fyrir árið 2026)
 - (Starfsáætlun fyrir árið 2027)
 - (Starfsáætlun fyrir árið 2028)
 - Starfsáætlun fyrir árið 2029)

Að auki hafa formennskuáætlanir aðildarríkja ESB mikla þýðingu en formennska í ráðinu gengur á milli aðildarríkja ESB í ákveðinni röð og er formennskutímabilið sex mánuðir í senn. Ennfremur mun framkvæmdastjórnin leggja til tillögur um ýmis viðbrögð vegna ófyrirséðra atburða eða aðstæðna sem taka þarf afstöðu til hverju sinni.

3.1 Fimm ára stefnuáætlun leiðtoga ráðs ESB

Stefnuáætlun leiðtoga ráðs ESB, sem samþykkt var í leiðtoga ráðinu 17. júní 2024, er skipt upp í þrjú hluta þar sem sett eru fram stefnumarkmið fyrir ESB undir merkjum:

- frelsis og lýðræðis (e. A free and democratic Europe)
- styrks og öryggis (e. A strong and secure Europe)
- hagsældar og samkeppnishæfni (e. A prosperous and competitive Europe)

Stefnuáætlun leiðtoga ráðsins dregur upp breiðu línurnar í stefnumörkun ESB til næstu fimm ára, sem síðan eru nánar útfærðar í stefnuáherslum og starfsáætlunum framkvæmdastjórnarinnar. Efnistöð í stefnuáætluninni markast mjög af þeirri stöðu sem nú er uppi í Evrópu og í alþjóðasamskiptum og -viðskiptum sem og af stöðu umhverfis- og loftslagsmála. Þá hefur árásarstríð Rússlands gagnvart Úkraínu gjörbreytt stöðu öryggis- og varnarmála í álfunni, sem og breytt stefna Bandaríkjanna gagnvart Úkraínu og í varnarmálum almennt.

Meginþemu í stefnuáætlun leiðtoga ráðsins eru eftirfarandi:

- að styrkja samkeppnishæfni ESB og um leið að ná markmiðum um kolefnishlutleysi og umhverfisvernd m.a. uppbyggingu og þróun græns tækniönaðar og stafrænum umskiptum,
- að takast á við áskoranir vegna fólksflutninga,
- að taka nauðsynlega ábyrgð á varnar- og öryggismálum,
- að takast á við alþjóðlegar áskoranir á grundvelli alþjóðalaga og á vettvangi alþjóðastofnana,
- að byggja upp samkeppnishæft félagslegt efnahagskerfi,
- að hlúa að frumkvöðlastarfsemi,

- og að næsta langtíma fjármálaáætlun ESB endurspegli framangreindar stefnuáherslur.

Sjá nánari umfjöllun um stefnuáætlun leiðtoga ráðsins í [Vaktinni 26. júlí 2024](#).

3.2 Stefnuáherslur framkvæmdastjórnar ESB fyrir tímabilið 2024 - 2029 og árlegar starfsáætlanir

Eins og áður segir fela stefnuáherslur framkvæmdastjórnar ESB og árlegar starfsáætlanir hennar í sér nánari útfærslu á stefnuáætlun leiðtoga ráðs ESB.

Stefnuáherslum framkvæmdastjórnarinnar er skipt í eftirfarandi sjö meginþætti, eða kafla, en undir hvern þátt falla ýmsar stefnuáætlanir og löggjafaráform:

1. Ný áætlun um sjálfbæra hagsæld og samkeppnishæfni (e. A new plan for Europe's sustainable prosperity and competitiveness)
2. Nýir tímar í varnar- og öryggismálum Evrópu (e. A new era for European Defence and Security)
3. Stuðningur við samfélög og velferðarkerfi (e. Supporting people, strengthening our societies and our social model)
4. Viðhald lífsgæða: landbúnaður, fæðuöryggi, vatn og náttúra (e. Sustaining our quality of life: farming, food security, water and nature)
5. Vernd lýðræðis og grunngilda ESB (e. Protecting our democracy, upholding our values)
6. Hnattrænt ESB: Nýtum styrkleikana og samstarfið (e. A global Europe: Leveraging our power and partnerships)
7. Árangur fyrir alla og undirbúningur fyrir framtíðina (e. Delivering together and preparing our Union for the future)

Þá er í stefnumörkuninni lögð gríðarleg áhersla á einföldun regluverks, einkum til að auka samkeppnishæfni og léttu reglubyrði af atvinnulífinu og eru boðaðar margar löggjafartillögur um einföldun regluverks, þ. á m. nokkrar bandorms-löggjafartillögur (e. Omnibus packages) sem ætlaðar eru til einföldunar á mismunandi málafnasviðum.

Sjá nánari umfjöllun um framangreindar stefnuáherslur og -áætlanir framkvæmdastjórnarinnar í [Vaktinni 26. júlí 2024](#), þar sem fjallað var um stefnuáherslur forseta framkvæmdastjórnar ESB, Ursulu von der Leyen, eins og þær voru birtar í júlí 2024 í aðdraganda að endurkjöri hennar, og í umfjöllun [Vaktarinnar 14. febrúar 2025](#), um starfsáætlun framkvæmdastjórnarinnar fyrir árið 2025.

Hafa ber í huga að stefnumörkun og -áherslur kunna að breytast og þróast í samræmi við breytingar sem verða innan ESB og á alþjóðavettvangi á tímabilinu og verður hagsmunaskjal þetta og forgangslisti uppfærður eftir þörfum til samræmis, líkt og gerð er grein fyrir hér að framan.

4. Greining á stefnumörkun ESB og einstökum málum á grundvelli settra viðmiða

Í eftirfarandi kafla eru listaðar upp stefnumótunaráætlanir og löggjafartillögur sem boðaðar hafa verið í framangreindum stefnu- og starfsáætlunum framkvæmdastjórnar ESB. Málin eru flokkuð í samræmi við framangreinda sjö kafla, eða meginþætti, í stefnuáherslum framkvæmdastjórnar ESB. Innan hvers kafla er málunum skipt í tvennt, annars vegar *ný mál* (e. New initiatives) sem framkvæmdastjórnin hefur boðað að lögð verði fram og hins vegar *óafgreidd mál* (e. Pending proposals) frá fyrra stefnumótunartímabili sem framkvæmdastjórnin leggur áherslu á að fái áframhaldandi framgang og afgreiðslu í Evrópuþinginu og í ráðherraráði ESB, sbr. [viðaukaskjal](#) sem fylgir starfsáætlun framkvæmdastjórnar ESB fyrir árið 2025. Eru málin jafnframt greind með tilliti til forgangsröðunar við hagsmunagæslu á grundvelli framangreindrar aðferðarfræði.

Í kafla 4.8 er síðan fjallað um mál sem afgreidd hafa verið hjá ESB en bíða upptöku í EES-samninginn.

Í lok umfjöllunar um hverja gerð er tilgreint undir málefnasvið hvaða ráðuneytis eða ráðuneyta málin falla að meginstefnu, sbr. forsetaúrskurð um skiptingu stjórnarmálefna á milli ráðuneyta í Stjórnarráði Íslands. Vísað er til ráðuneyta með skammstöfunum á heitum þeirra, þ.e. forsætisráðuneyti (FOR), atvinnuvegaráðuneyti (ATRN), dómsmálaráðuneyti (DMR), félags- og húsnæðismálaráðuneyti (FRN), fjármála- og efnahagsráðuneyti (FJR), heilbrigðisráðuneyti (HRN), innviðaráðuneyti (IRN), menningar-, nýsköpunar- og háskólaráðuneyti (MNH), mennta- og barnamálaráðuneyti (MRN), umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneyti (URN) og utanríkisráðuneyti (UTN).

4.1 Ný áætlun um sjálfbæra hagsæld og samkeppnishæfni

Ný mál sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru eftirfarandi:

- **Leiðarvísir fyrir aukna samkeppnishæfni** (e. [Competitiveness Compass](#)).
Orðsending um leiðarvísirinn er þegar komin fram en honum er ætlað að varða leiðina til aukins hagvaxtar með áherslu á aukna nýsköpun og framleiðslu samhliða einföldun regluverks, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 31. janúar sl.](#)
Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir. (Málefnasvið: ATRN, MNH, URN o.fl.)
- **Stefnumótun fyrir innri markaðinn** (e. [Single Market Strategy](#)).
Stefnumótunin hefur verið birt og er meginmarkmið hennar að stuðla að betri sambættingu og einföldun á innri markaðinum, sjá til hliðsjónar umfjöllun um afstöðu EES/EFTA-ríkjanna til málsins í [Vaktinni 31. janúar 2025](#).
Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir. (Málefnasvið: ATRN o.fl.)
- **Ýmsar löggjafartillögur til einföldunar regluverks**, þar á meðal bandormstillögur (e. [Omnibus packages](#)), á mismunandi málefnasviðum eru boðaðar undir þessum þætti áætlunarinnar.
Um er að ræða eftirtaldar tillögur:
 - *Bandormstillaga um einföldun regluverks á sviði sjálfbærnimála* (e. [First Omnibus package on sustainability](#)).

Tillagan er komin fram, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 7. mars 2025](#). Með tillögunni eru lagðar til breytingar til einföldunar á regluverki sem áætla má að muni gagnast íslensku atvinnulífi með áþekkingum hætti og atvinnulífi í aðildarríkjum ESB og eru hagsmunir Íslands í þeim skilningi almennir.

- *Bandormstillaga um einföldun regluverks á sviði fjárfestinga* (e. [Second Omnibus package on investment simplification](#)).

Tillagan er komin fram, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 7. mars 2025](#). Með tillögunni eru lagðar til breytingar til einföldunar á regluverki sem áætla má að muni gagnast íslensku atvinnulífi með áþekkingum hætti og atvinnulífi í aðildarríkjum ESB og eru hagsmunir Íslands í þeim skilningi almennir.

- *Bandormstillaga um einföldun regluverks um lítil og meðalstór fyrirtæki* (e. [Fourth Omnibus package, including on small mid-caps and removal of paper requirements](#)).

Tillagan er komin fram og er þar m.a. lagt til að innleidd verði ný skilgreining á litlum og meðalstórum fyrirtækjum (e. Small mid-caps) og að einfaldað og sérsniðið regluverk gildi um slík fyrirtæki. Með tillögunni eru lagðar til breytingar til einföldunar á regluverki sem áætla má að muni gagnast íslensku atvinnulífi með áþekkingum hætti og atvinnulífi í aðildarríkjum ESB og eru hagsmunir Íslands í þeim skilningi almennir.

Tillaga um endurskoðun og einföldun reglugerðar um sjálfbær fjármál (e. Revision of the Sustainable Finance Disclosure Regulation).

Lagt verður mat á tillögunna þegar hún hefur verið lögð fram.

- *Tillaga um einföldun regluverks á sviði stafrænna mála* (e. Digital package)

Lagt verður mat á tillögunna þegar hún hefur verið lögð fram.

- *Tillaga um einföldun reglna um evrópska auðkennisveskið* (e. European Business Wallet)

Lagt verður mat á tillögunna þegar hún hefur verið lögð fram.

- *Endurskoðun* (e. *Evaluation and fitness check*) *á tilskipun um öryggi fiskiskipa*.

Lagt verður mat á niðurstöður endurskoðunar þegar hún liggur fyrir.

- *Endurskoðun* (e. *Evaluation and fitness check*) *á löggjöf um flugvelli*.

Lagt verður mat á niðurstöður endurskoðunar þegar hún liggur fyrir.

Sjá einnig umfjöllun að neðan um einföldun regluverks á sviði landbúnaðarmála (Omnibus III). Enda þótt álitnið sé að hagsmunir Íslands af einföldunaráætlunum ESB séu að meginstefnu til almennir er engu að síður talin ástæða, m.a. með vísan til áherslna stjórnvalda á einföldun stjórnsýslu og regluverks, að færa þær áætlanir á forgangslista á grundvelli annarra sjónarmiða.

(Málefnasvið: FJR, ATRN, URN, IRN o.fl.)

- **Hreinatvinnustefna; vegvísir til aukinnar samkeppnishæfni og afkolunar** (e. [Clean Industrial Deal: A joint roadmap for competitiveness and decarbonisation](#)).

Hreinatvinnustefna, sem framkvæmdastjórn ESB birti 26. febrúar 2025, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 7. mars 2025](#), felur í raun í sér beint framhald af Græna sáttmálanum og þá jafnframt af framkvæmdaáætlun (atvinnuáætlun) Græna sáttmálans. Ljóst er þó að fókusinn hefur færst til, þ.e. hann er nú í grunninn settur á atvinnuuppbyggingarmarkmiðin en síður á umhverfismarkmiðin.

Um er að ræða víðtæka og þverlæga stefnumótunaráætlun og er gert ráð fyrir að ýmsar löggjafartillögur verði settar fram undir merkjum áætlunarinnar. Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir slíkar áætlanir.

(Málefнасvið: ATRN, URN, UTN, MNH, MRN o.fl.)

- **Aðgerðaáætlun um bætt aðgengi að orku á viðráðanlegu verði** (e. [Affordable Energy Action Plan](#)).

Aðgerðaráætlunin hefur verið lögð fram og er ein af meginstoðum hreinatvinnustefnu ESB. sbr. umfjöllun í [Vaktinni 7. mars 2025](#).

Er talið rétt að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir samhliða hreinatvinnustefnunni.

(Málefнасvið: URN)

- **Löggjafartillaga um hröðun á afkolun í iðnaði** (e. [Industrial Decarbonisation Accelerator Act](#)).

Tillagan er ekki komin fram. Fyrir liggur þó að lögð verður áhersla á stuðning við iðnaðinn með fjárfestingum í innviðum til að stuðla að nýsköpun og umskiptum yfir í hreinni tækni.

Málið verður metið þegar nánari upplýsingar um efni þess liggja fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram með tilliti til mögulegrar forgangsroðunar.

(Málefнасvið: URN, ATRN, MNH)

- **Stefna um sprota- og nýsköpunarfyrirtæki og vöxt þeirra** (e. [EU start-up and scale-up Strategy](#)).

Stefnan er komin fram og er þar m.a. boðuð tillaga um nýja sameiginlega reglubók á sviði fyrirtækjaréttar, gjaldþrotaskiptaréttar og vinnu- og skattaréttar sem nýsköpunarfyrirtæki geti valið að starfa eftir til að einfalda regluumhverfi sitt óháð því hvar þau ákveða að fjárfesta og starfa á innri markaðinum. Er væntanlegt regluverk nefnt 28.

lögsagnarumdæmið (e. 28th legal regime).

Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir.

(Málefнасvið: MNH, ATRN, o.fl.)

- **Stefnumótun um sparnaðar- og fjárfestingasamband ESB** (e. [Savings and Investment Union](#)).

Stefnan á rót sína að rekja til skýrslu Enricos Letta um framtíð innri markaðarins og er hluti af áætlun um uppbyggingu hins sameiginlega fjármagnsmarkaðar (e. Capital Markets Union), sbr. m.a. umfjöllun í [Vaktinni 31. maí 2024](#) sem og áætlun um

bankasambandið (e. Banking Union), sbr. m.a. umfjöllun í [Vaktinni 21. apríl 2023](#).

Sparnaðar- og fjárfestingasambandi ESB er ætlað að stuðla að auknum sparnaði einkaaðila í þágu framleiðni aukandi verkefna sem ESB leggur áherslu á, m.a. í grænum og stafrænum umskiptum. Til þess að ná því markmiði er stefnt að breytingum á löggjöf ESB sem að uppistöðu til fellur ekki undir EES-samninginn, en breytingarnar gætu engu að síður haft áhrif á Íslandi, t.d. fyrirhuguð samræming á löggjöf um slitameðferð, sbr. nánari umfjöllun um stefnuna í [Vaktinni 21. mars 2025](#).

Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir.

(Málefнасvið: FJR)

- **Löggjafartillaga um styttri uppgjörstíma verðbréfiðskipta** (e. [Shorter Settlement Cycle, T+1](#)).

Með tillögunni er lagt til að uppgjörstími í verðbréfiðskiptum verði stytur. Fjallað var um tillöguna í [Vaktinni 21. mars 2025](#).

Er álitnið að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.

(Málefнасvið: FJR)

- **Löggjafartillaga um stafræna innviði** (e. Digital Networks Act).

Tillagan er ekki komin fram en fyrir liggur að henni er m.a. ætlað að auðvelda samtengingu stafrænna innviða yfir landamæri.

Með tillögunni verður leitast við að tryggja öryggi og viðnámsþrótt (resilience) stafrænna innviða gagnvart bæði manngerðum og náttúrulegum áföllum. Þá verður jafnframt horft til þess hvernig samvinna milli opinberra aðila og einkaaðila getur stutt við markmið um hraðari uppbyggingu og þróun innviða í takt við tækniframfarir og breyttar samfélagslegar þarfir.

Málið verður metið þegar nánari upplýsingar um efni þess liggur fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar en fyrir liggur að Ísland nýtur nokkurrar sérstöðu á þessu sviði sem eyland þar sem stafrænar tengingar við önnur ríki byggja nær alfarið á neti neðansjárvar fjarskiptakapla, sbr. umfjöllun að neðan um stefnumótun um öryggi sæstrengja.

(Málefнасvið: IRN, MNH)

- **Löggjafartillaga um skýjalausnir og þróun gervigreindar** (e. EU Cloud and AI Development Act).

Tillagan er ekki komin fram en gert er ráð fyrir að efni hennar muni miða að því að efla stöðu ESB á sviði skýjalausna og gervigreindar með því að skapa skýran lagaramma fyrir afkastamikla reiknigetu og stafræna innviði.

Málið verður metið þegar nánari upplýsingar um efni hennar liggja fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar.

(Málefнасvið: MNH, IRN)

- **Gervigreindaráætlun** (e. AI Continent Action Plan).

Áætlunin hefur verið birt. Með henni er stefnt að því ESB verði í fararbroddi er kemur að þróun og hagnýtingu gervigreindar. Hluti af áætluninni mun fela í sér uppbyggingu á svonefndum gervigreindarverksmiðjum - AI Factories- sem eiga að efla samkeppnishæfni Evrópu á sviðinu. Einnig á að innleiða *Apply AI* stefnu til að hraða nýtingu gervigreindar í ólíkum geirum. Jafnframt verður lögð áhersla á bættan aðgang að gögnum, m.a. með *Cloud and AI Development Act*, til að styðja nýsköpun og sjálfbæran vöxt á sviði stafrænna mála. Fjallað var um málið í [Vaktinni 2. maí 2025](#).

Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir.

(Málefнасvið: MNH, IRN)

- **Löggjafartillaga um Evrópska rannsóknarsvæðið** (e. European Research Area Act).

Tillagan er ekki komin fram en fyrir liggur að markmið hennar verður að efla rannsóknir og nýsköpun innan ESB.

Málið verður metið þegar nánari upplýsingar um efni hennar liggja fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar.

(Málefнасvið: MNH)

- **Skammtafræðiáætlun** (e. Quantum Strategy of EU).

Áætlunin er í mótun. Gert er ráð fyrir að þáttur í áætluninni verði framlagning löggjafartillögu til að tryggja stöðu ESB á þessu mikilvæga rannsókn- og nýsköpunarsviði.

Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir.
(Málefnasvið: MNH, ATRN)

- **Löggjafartillaga um geimrétt** (e. Space Act).

Tillagan er ekki komin fram en gert er ráð fyrir að hún muni miða að því að skapa skýran lagaramma fyrir evrópska aðila í geimiðnaði, sem tryggir stöðugt, fyrirsjáanlegt og samkeppnishæft umhverfi.

Málið verður metið þegar nánari upplýsingar um efni hennar liggur fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar.
(Málefnasvið: MNH, IRN)

- **Áætlun um lífhagkerfið** (e. Bioeconomy Strategy).

Áætlunin er ekki komin fram. Gert er ráð fyrir að með henni verði leitast við styðja við sjálfbært lífhagkerfi í ESB og er henni ætlað að styðja við markmið hreinatvinnustefnunnar og sjálfbærnimarkmiða ESB. Þá er gert ráð fyrir því að áætluninni muni fylgja aðgerðaráætlun m.a. til að styrkja og stækka lífræna geirann (e. Bio-based sectors), þróa staðbundin lífhagkerfi og auka þekkingu á lífræðilegum fjölbreytileika og vistkerfum. Áætluninni er einnig ætlað að styrkja og byggja undir heilbrigðisgeirann þ. á m. lyfja- og lækningatækjaiðnaðinn. Loks er gert ráð fyrir að löggjafartillaga um líftækniðnað (e. European Biotech Act) sem getið er um hér síðar muni byggja á áætluninni.

Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir.
(Málefnasvið: URN, ATRN, HRN, MNH o.fl.)

- **Áætlun um að hætta öllum orkuinnflutningi frá Rússlandi** (e. [Roadmap towards ending Russian energy imports](#)).

Áætlunin er komin fram. Fyrir liggur hins vegar að áætlunin mun ekki snerta sérstaka hagsmuni Íslands enda er orkuinnflutningur frá Rússlandi til Íslands ekki til staðar. Fjallað var um málið í Vaktinni 16. maí 2025.
(Málefnasvið: URN)

- **Fjárfestingaáætlun um sjálfbærar samgöngur** (e. Sustainable Transport Investment Plan).

Áætlunin er ekki komin fram en gert er ráð fyrir að hún muni m.a. fjalla um forgangsröðun fjárfestinga til framleiðslu á vistvænu eldsneyti fyrir samgöngur. Nægjanlegt framboð á vistvænu eldsneyti á samkeppnishæfu verði skiptir miklu máli fyrir flug, þ.m.t. tengiflug, og rekstur alþjóðaflugvallarins í Keflavík sem og fyrir og siglingar til og frá Íslandi. Vegna legu landsins er talið að málið kunni að vera þýðingarmikið fyrir Ísland.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.
(Málefnasvið: IRN, URN)

- **Löggjafartillaga um sameiginlegt stafrænt bókunar- og miðasölukerfi vegna almenningsamganga í ESB** (e. Single Digital Booking and Ticketing Regulation).

Tillagan er ekki komin fram en gert er ráð fyrir að þar verði megináhersla lögð á lestarsamgöngur en tillagan mun mögulega einnig ná til annarra samgöngumáta. Málið verður metið þegar nánari upplýsingar um efni hennar liggja fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar.

(Málefнасvið: IRN)

- **Löggjafartillaga um breytingar á áður samþykktu regluverki um kolefnishlutleysi bílaflo­­tans árið 2035 sem miði að því að gera þróun á þessu sviði tækniháða** (e. Technologically Neutral).
Tillagan er ekki komin fram. Gert er ráð fyrir að með tillögunni verði slakað á skyldu framleiðenda til að markaðssetja bifreiðar knúnar rafmagni með því að liðka fyrir notkun annarra orkugjafa, þ.e. að greiðara verði að markaðsetja bifreiðar með brunahreyfli svo framarlega að þær séu knúnar af eldsneyti sem er kolefnishlutlaust.
Málið verður metið þegar nánari upplýsingar um efni hennar liggja fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar.
(Málefнасvið: URN, IRN)
- **Tillaga að nýrri löggjöf um hringrásarhagkerfið** (e. Circular Economy Act)
Tillagan er ekki komin fram en gert er ráð fyrir að meginmarkmið hennar verði að styðja við myndun sameiginlegs markaðar með úrgang og hráefni til endurvinnslu.
Málið verður metið þegar nánari upplýsingar um efni hennar liggur fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar.
(Málefнасvið: URN, ATRN o.fl.)
- **Aðgerðapakki á sviði efnaiðnaðar** (e. Chemicals Industry Package).
Aðgerðarpakinn er í undirbúningi en gert er ráð fyrir að í honum verði m.a. lögð áhersla á að einfalda svonefnda REACH-reglugerð ESB um skráningu, mat, leyfisveitingar og takmarkanir að því er varðar efni o.fl. án þess þó að draga úr kröfum um umhverfisvernd. Jafnframt er gert ráð fyrir að sett verði fram markmið um kolefnishlutleysi til styðja við umskipti yfir í mengunarlausan efnaiðnað o.fl.
Málið verður metið með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar þegar nánari upplýsingar um efni aðgerðarpakkans liggur fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram.
(Málefнасvið: URN, ATRN)
- **Stefnumótun um notkun gagna og gagnasafna** (e. European Data Union Strategy).
Stefnumótunin er í vinnslu og hefur það markmiði að að gera ESB leiðandi í gagnadrifnu hagkerfi með öruggri, sanngjarnri og skilvirkri miðlun og notkun gagna.
Stefnumótunin verður metin og greind með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar þegar hún er komin fram.
(Málefнасvið: MNH, FOR)
- **Löggjafartillaga um líftækni­­iðnað** (e. European Biotech Act).
Tillagan er ekki komin fram en gert er ráð fyrir að markmið hennar verði að hvetja til rannsókna og nýsköpunar á þessu sviði. Tillagan mun byggja á stefnumótun um lífhagkerfið (Bioeconomy Strategy) sem fjallað er um hér að framan.
Málið verður metið þegar nánari upplýsingar um efni þess liggur fyrir og þegar löggjafartillagan hefur verið lögð fram með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar.
(Málefнасvið: HRN, ATRN, URN)
- **Löggjafartillaga um endurskoðun á tilskipun um opinber innkaup** (e. Revision of the Public Procurement Directive)

Tillagan er ekki komin fram en gert er ráð fyrir að endurskoðunin muni m.a. taka mið af breyttum aðstæðum og áskorunum í alþjóðamálum auk þess sem horft verði til einföldunar á regluverki. Framkvæmdastjórnin horfir til þess að hægt verði að gera evrópskum vörum hærra undir höfði en öðrum vörum í opinberum útboðum. Í því ljósi er mikilvægt að tryggja að litið verði á allt EES-svæðið við mat á því hvað teljist vera evrópskt.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista vegna hagsmunagæslu á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: FJR)

- **Tillaga um nýjan samkeppnishæfnissjóð** (e. European Competitiveness Fund)
Tillagan er hluti af áætlunum ESB um auka samkeppnisfærni og nýsköpun í Evrópu og er ætlað að hvetja til nýsköpunar og hagnýtingar nýrrar tækni s.s. gervigreindar. Málið hefur tengingu við mótun á næstu langtíma fjármálaáætlun ESB fyrir tímabilið 2028 – 2035 sem og þátttöku Íslands í samstarfsáætlunum ESB á næsta áætlunartímabili 2028 – 2034 sem nú er einnig í mótun á vettvangi ESB, sbr. umfjöllun um nýja langtíma fjármálaáætlun ESB hér að neðan.
Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista, samhliða nýrri langtíma fjármálaáætlun ESB, á grundvelli sérstakra hagsmuna.
(Málefнасvið: MNH, ATRN)
- **Samræmd umgjörð evrópskra prófgráða (e. Joint European degree) og aðgerðir til að tryggja gagnkvæma viðurkenningu á hæfni og prófgráðum milli aðildarríkja** (e. Skills Portability Initiative).
Málið er komið fram og er því ætlað að greiða leiðina fyrir þróun, upptöku og innleiðingu á samræmdum evrópskum prófgráðum. Fjallað var um málið í [Vaktinni 16. maí sl.](#) Málið er hluti af færniátaki ESB (e. Union of Skills) sbr. umfjöllun um þá stefnu hér að neðan. Er álitnið að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.
(Málefнасvið: MNH)
- **Stefnumörkun um evrópskar hafnir (e. EU Ports Strategy)**
Stefnan hefur ekki verið lögð fram en í [ályktun Evrópuþingsins](#) um málið er lagt til að þar verði m.a. fjallað um takmörkun á eignarhaldi og fjárhagslegum áhrifum aðila frá þriðju ríki á höfnum og baklandi hafna auk þess sem fjallað verði um vernd og öryggi hafna, m.a. netöryggi, einkarétt á tækni, varnir gegn ólöglegum innflutning á vímuefnum og vopnum, hlutverk hafna í orkuinnflutningi, hringrásarhagkerfinu og yfirfærslu flutnings á vistvænni flutningaleiðir (e. Modal shift), samkeppnisstöðu evrópskra hafna í alþjóðlegu tilliti og hættuna af hliðrun umskipunar til hafna utan ESB sem og endurbætur og samræmingu á tollafgreiðslu.
Stefnumótunin verður metin og greind með tilliti til mögulegrar forgangsroðunar þegar hún er komin fram.
(Málefнасvið: IRN)

Óafgreidd mál frá fyrra stefnumótunartímabili sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru m.a. eftirfarandi:

- **Tillaga að breytingu á reglugerð um Siglingaöryggisstofnun Evrópu** (e. Proposal for a regulation on the European Maritime Safety Agency - EMSA)
Fjallað var um tillöguna í [Vaktinni 9. júní 2023](#).

Er álitíð að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.
(Málefнасvið: IRN)

- **Löggjafartillaga um breytingu á tilskipun um stærð og þyngd ökutækja** (e. [Proposal for amending Council Directive 96/53/EC laying down for certain road vehicles circulating within the Community the maximum authorised dimensions in national and international traffic and the maximum authorised weights in international traffic](#))
Fjallað var um tillöguna í [Vaktinni 21. júlí 2023](#) en í henni er m.a. lagt til að hámarksþyngd vistvænna ökutækja verði aukin m.a. þar sem slík ökutæki eru jafnan þyngri en ökutæki sem knúin eru með jarðefnaeldsneyti. Með hliðsjón af strjálbýli landsins og víðfeðms vegakerfis, þar sem vegir þola vart aukna þyngd ökutækja er talið að Ísland geti haft sérstaka hagsmuni af málinu.
Með hliðsjón af framangreindu er talin ástæða til að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.
(Málefнасvið: IRN)
- **Tillaga að nýrri tilskipun um samræmda gildistöku ákvarðana um ökuleyfissviptingar í ESB-ríkjunum** (e. [Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the Union-wide effect of certain driving disqualifications](#))
Með tillögunni er lagt til að sett verði upp nýtt kerfi sem gerir ESB ríkjum kleift að framfylgja sviptingu ökuleyfis þvert á öll ríki ESB vegna alvarlegra umferðarlagabrota. Fjallað var um tillöguna í [Vaktinni 10. mars 2023](#) og [2. maí 2025](#).
Er álitíð að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.
(Málefнасvið: IRN)
- **Tillaga að breytingu á tilskipun um útgáfu ökuskrteina.** (e. [Proposal for a directive on driving licences](#))
Markmiðið með tillögunni er að styðja við umferðaröryggi og setja fram samræmdar tækniröfur vegna útgáfu rafrænna ökuskrteina innan EES. Fjallað var um tillöguna í [Vaktinni 10. mars 2023](#) og [2. maí 2025](#).
Er álitíð að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.
(Málefнасvið: IRN)
- **Tillaga að reglugerð um réttindi farþega í margmáta ferðum og tillaga að breytingu á reglugerð um eftirfylgni með réttindum farþega** (e. [Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on passenger rights in the context of multimodal journeys](#))
Tillögurnar voru lagðar fram árið 2013 en enn hefur ekki náðst niðurstaða um endanlegt efni þeirra. Fjallað var um tillögurnar í [Vaktinni 8. desember 2023](#).
Er álitíð að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.
(Málefнасvið: IRN)
- **Breytingar á regluverki um áfallstjórnun banka og innstæðutryggingakerfi** (e. bank crisis management and deposit insurance framework, CMDI).
Pakkinn samanstendur af eftirfarandi fjórum breytingatillögum, þ.e.:
 - [tillögu](#) um breytingar á tilskipun 2014/49/ESB að því er varðar gildissvið innstæðutrygginga, notkun innstæðutryggingasjóða, samstarf yfir landamæri og gangsæi;

- [tillögu](#) að breytingu á tilskipun 2014/59/ESB um tímanleg inngríp, skilyrði fyrir skilameðferð og fjármögnun skilaaðgerða;
- [tillögu](#) um breytingu á reglugerð (ESB) 806/2014 um tímanleg inngríp, skilyrði fyrir skilameðferð og fjármögnun skilaaðgerða;
- [tillögu](#) að breytingu á reglugerð (ESB) 806/2014 til þess að koma á fót Evrópskum innstæðutryggingasjóði.

Breytingunum er ætlað að styrkja reglur um rekstrarerfiðleika banka og innstæðutryggingar með áherslu á minni og meðalstóra banka, sbr. nánari umfjöllun í [Vaktinni 21. apríl 2023](#).

Er álitíð að hagsmunir Íslands af tillögunum séu almennir að meginstefnu en þó þurfi að fylgjast sérstaklega með breytingum sem pakkinn gæti haft í för með sér á forgangsröð kröfuhafa við slit innlánsstofnana, sbr. breytingar sem lagðar eru til á tilskipun um innstæðutryggingar en sú tilskipun hefur ekki verið tekin upp í EES-samninginn m.a. vegna sjónarmiða Íslands sem m.a. koma fram í álitum efnahags- og viðskiptanefndar Alþingis frá 29. október 2014 um upptöku tilskipunar 2014/49/ESB í EES-samninginn og innleiðingu hennar hér á landi, sbr. einnig bréf utanríkismálanefndar Alþingis frá 25. nóvember 2014.

Er með hliðsjón af framangreindu talið rétt að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: FJR)

- **Breytingar á regluverki um greiðslumiðlun** (e. payment services directive 3 og e. payment services regulation, PSD3/PSR).
Pakkinn samanstendur af tveimur breytingatillögum: [tillögu](#) að tilskipun um greiðsluþjónustu og rafeyrisþjónustu á innri markaðnum sem breytir tilskipun 98/26/EB og fellir niður tilskipanir 2015/2366/ESB og 2009/110/EB og [tillögu](#) að reglugerð um greiðsluþjónustu á innri markaðnum sem breytir reglugerð (ESB) nr. 1093/2010. Fjallað var um tillögurnar í [Vaktinni 7. júlí 2023](#).
Er álitíð að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.
(Málefnasvið: FJR)
- **Löggjafartillaga um aðgang að fjárhagslegum gögnum** (e. [Framework for financial data access, FIDA](#))
Markmið tillögunnar er að auka neytendavernd á fjármálamörkuðum og efla samkeppni milli aðila sem bjóða stafræna greiðsluþjónustu. Fjallað var um tillöguna í [Vaktinni 7. júlí 2023](#).
Er álitíð að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.
(Málefnasvið: FJR)
- **Stafræn evra** (e. Digital Euro)
Um er að ræða þrjár tillögur: [tillögu að reglugerð um evruseðla og -mynt sem löglegan gjaldmiðil](#) ; [tillaga að reglugerð um miðlun stafrænnar evru af hálfu greiðsluþjónustufyrirtækja sem eru með aðsetur í aðildarríkjum sem hafa evru ekki sem gjaldmiðil og breytir reglugerð \(ESB\) 2021/1230](#); og [tillaga að reglugerð um að koma á fót stafrænni evru](#).
Með tillögunum er gert ráð fyrir að komið verði á á fót nýju, stafrænu formi seðlabankafjár, samhliða evruseðlum og -mynt, sbr. nánari umfjöllun um málið í [Vaktinni](#)

[7. júlí 2023](#). Verði tillögurnar samþykktar þarf að huga að mögulegri skyldu og getu banka á EES-svæðinu, sem ekki eru í evruríki, til að taka við stafrænum evrum.

Álitið er að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.

(Málefnasvið: FJR)

- **Endurskoðun á tollabandalagi og tollkerfi ESB** (e. [Union Customs Code](#))

Endurskoðunin byggir á tveimur megin stoðum:

- Nýrri tollaeftirlitsstofnun (e. EU customs authority) – áætlað að taki til starfa á árinu 2028
- Sameiginlegum tollagagnagrunni (e. EU customs data hub) – áætlað að verði fullu starfhæfur árið 2037

Markmiðið er að minnka byrði innflutningsaðila og bæta yfirsýn eftirlitsstjórnvalda. Gagnagrunnurinn mun leysa af hólmi núverandi tollkerfi í aðildarríkjum ESB. Nýja tollkerfið á að einfalda tollafgreiðslu og minnka reglubyrði inn- og útflutningsaðila um 25%. Þetta verður gert með því að hafa eitt notendaviðmót og koma í veg fyrir að gefa þurfi upp sömu upplýsingarnar oft en einu sinni. Í vefsölu verður það á ábyrgð söluaðila, ekki kaupandans, að skila réttum upplýsingum (ekki bara tollaupplýsingum) um vöruna til yfirvalda. Lágmarksfjárhæð til tollafgreiðslu (150 EUR) verður afnumin og tollaflokkum fækkað úr nokkrum þúsundum í 4 til að auðvelda tollafgreiðslu í vefsölu, sbr. nánari umfjöllun um málið í [Vaktinni 9. júní 2023](#).

Álitið er að hagsmunir Íslands af málinu kunni að vera sértækir enda þótt Ísland sé ekki aðildi að tollabandalagi ESB og að boðaðar breytingar séu ekki EES-tækar, a.m.k. ekki nema að hluta. Hagsmunirnir gætu falist í afmörkuðum hluta fyrirleggjandi tillagna, t.d. þeim er varða nýtt tollakerfi og mögulega þátttöku Íslands í því.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að færa málið á forgangslista vegna sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: FJR o.fl.)

- **Stefna og löggjafartillögur um aukna neytendavernd fyrir almenna fjárfesta** (e. Retail investment strategy, RIS)

Pakkinn samanstendur af tveimur tillögum: [tillögu sem breytir reglugerð \(ESB\) nr. 1286/2014 er varðar nútímavæðingu lykilupplýsingaskjals; og tillögu að breytingu á tilskipun 2009/65/EB, 2009/138/EB, 2011/61/ESB, 2014/65/ESB og \(ESB\) 206/97 er varðar fjárfestareglur sambandsins](#).

Markmið stefnunnar er að skapa fjárfestingarumhverfi í ESB sem styður við aukna þátttöku almennra fjárfesta (þ.e. þeirra sem ekki eru fagfjárfestar) á fjármagnsmörkuðum sambandsins með því að breyta lykilupplýsingaskjölum og efla fjárfestavernd, sbr. nánari umfjöllun um málið í [Vaktinni 26. maí 2023](#).

Er álitið að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.

(Málefnasvið: FJR)

- **Löggjafartillaga um endurskoðun lyfjalöggjafar ESB** (e. [Pharmaceuticals reform for more accessible, affordable and innovative medicines](#))

Meginmarkmið endurskoðunarinnar er að bæta og jafna framboð og aðgengi að lyfjum á viðráðanlegu verði til hagbóta fyrir neytendur á innri markaði ESB, auk þess að styðja við nýsköpun og efla samkeppnishæfni evrópsks lyfjaiðnaðar á sama tíma og framleiðendum lyfja verður gert að lúta strangari umhverfiskröfum. Fjallað var um málið í Vaktinni [26. maí 2023](#). Tillögurnar fela m.a. í sér heimild fyrir notkun rafrænna fylgiseðla með lyfjum í stað pappírseðla en eins og fjallað var um í [Vaktinni 4. nóvember 2022](#)

hefur Ísland beitt sér markvisst fyrir því um árábil að notkun slíkra rafrænna seðla yrði heimiluð og segja má að Ísland hafi átt ríkt frumkvæði að því að breytingatillaga í þessa veru hefur nú litið dagsins ljós. Auk augljósra jákvæðra umhverfisáhrifa þá getur slík heimild sérstaklega þjónað hagsmunum lítilla markaðssvæða eins og Íslands þar sem heimildin lækkar kostnað við markaðssetningu lyfja og þá einkum á litlum markaðssvæðum (málsvæðum). Er tillagan þannig sérstaklega til þess fallin að stuðla að fjölbreyttara lyfjaúrvali á slíkum svæðum.

Samhliða löggjafartillögunni sendi framkvæmdastjórn ESB frá sér tilmæli um baráttuna gegn sýklalyfjaónæmi, sbr. einnig umfjöllun um þau tilmæli í [Vaktinni 26. maí 2023](#). Um er að ræða alvarlega heilbrigðisógn og munu stjórnvöld fylgjast vel með ráðstöfunum ESB á því sviði samhliða eftirfylgni með löggjafartillögunni og á grundvelli samstarfs við ESB á sviði heilbrigðismála almennt.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: HRN)

- **Tillaga að nýrri tilskipun um grænar umhverfisfullyrðingar (e. [Green Claims Directive](#)).**

Með tillögunni eru lagðar til reglur um notkun grænna fullyrðinga við markaðssetningu vöru og þjónustu sem eiga að tryggja að umhverfisfullyrðingar fyrirtækja séu áreiðanlegar, samanburðarhæfar og sannreynanlegar. Markmiðið er að vernda neytendur með því að krefjast þess að fyrirtæki rökstyðji umhverfisfullyrðingar sínar með traustum, vísindalegum aðferðum. Fjallað var um málið í [Vaktinni 24. mars 2023](#).

Er álitnið að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.

(Málefnasvið: ATRN, URN)

- **Löggjafartillögur um framleiðslu og markaðssetningu á plöntufræjum og græðlingum trjáa sem notuð eru í skógrækt (e. [Proposal for a Regulation on the production and marketing of forest reproductive material and a Regulation on the production and marketing of plant reproductive material](#)).**

Löggjafartillögurnar miða að því að setja reglur um framleiðslu og markaðssetningu á ræktunarefni úr skógum annars vegar og æxlunarefni platna hins vegar til að tryggja hágæða, rekjanleg fræ og plöntur fyrir skógrækt og aðra ræktun. Tillögurnar eru hluti af aðgerðarpakka ESB um aukna sjálfbærni við nýtingu náttúrulegra jarðgæða. Fjallað var um málið í [Vaktinni 7. júlí 2023](#).

Álitnið er að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.

(Málefnasvið: URN, ATRN)

- **Löggjafartillaga um breytingu á rammatilskipun um úrgang (e. [amending Directive 2008/98/EC on waste](#)).**

Tillagan er um breytingu á rammatilskipun ESB um meðhöndlun úrgangs þar sem innleidd er skylda á framlengdri framleiðendaábyrgð fyrir textíl auk þess sem sett er krafa á ríki að innleiða aðgerðaráætlun gegn matarsóun. Í gerðinni eru settar fram tillögur að breytingum á rammatilskipun ESB um úrgang sem eiga að stuðla virkari og hraðari innleiðingu á hringrásarhagkerfinu. Fjallað var um málið í [Vaktinni 7. júlí 2023](#).

Álitnið er að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.

(Málefnasvið: URN)

- **Löggjafartillaga um samræmda aðferðafræði við útreikning á losun gróðurhúsalofttegunda í flutningastarfsemi** (e. [The accounting of greenhouse gas emissions of transport services](#))
Fjallað var um málið í Vaktinni 21. júlí 2023 í tengslum við umfjöllun um græna vöruflutninga.
Álitið er að hagsmunir Íslands af málinu séu almennir.
(Málefna svið: URN, IRN)
- **Löggjafartillaga um hönnun, framleiðslu og endurnotkun og endurvinnslu ökutækja** (e. [Circularity requirements for vehicle design and on management of end-of-life vehicles](#))
Tillagan felur í sér nýtt regluverk fyrir ökutæki og hringrásarhagkerfið. Nýmælin í tillögunni snúa m.a. að framlengdri framleiðendaábyrgð á ökutækjum. Fjallað var um málið í Vaktinni 21. júlí 2023.
Álitið er að hagsmunir Íslands af tilskipuninni séu almennir.
(Málefna svið: URN, IRN)
- **Reglugerðir um endurnýjanlegt eldsneyti af ólífrænum uppruna- rafeldsneyti** (e. [Renewable Fuels of Non-Biological Origin - RFNBO](#)).
Í samræmi við tilskipun um endurnýjanlega orku (e. Renewable Energy Directive – RED) hefur ESB sett reglugerðir sem útfæra viðmið fyrir endurnýjanlegt eldsneyti af ólífrænum uppruna, rafeldsneyti (e. Renewable Fuels of non-biological origin – RFNBOs). Meðal annars eru sett viðmið fyrir hvaða raforka sem notuð er til að framleiða rafeldsneyti flokkast sem endurnýjanleg, en til þess að rafeldsneyti teljist endurnýjanlegt þarf rafeldsneytið að vera framleitt með raforku sem er flokkuð sem endurnýjanleg.
Reglurnar skulu gilda óháð því hvort eldsneytið sé framleitt innan eða utan Evrópusambandsins. Miklir hagsmunir eru fólgnir í því að við upptöku á umræddum gerðum og sé tekið tillit til sérstöðu Íslands þegar kemur að raforkuframleiðslu og nýtingu jarðvarma m.a. þegar kemur að því hvaða raforka flokkast sem endurnýjanleg.
Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.
(Málefna svið: URN)

4.2 Nýir tímar í varnar- og öryggismálum Evrópu

Ný mál sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru eftirfarandi:

- **Hvítbók um varnarmál og endurvopnunaráætlun ESB** (e. [White Paper on the Future of European Defence and ReArm Europ Plan/Readiness 2030](#))
Hvítbókin hefur verið lögð fram sem og endurvopnunaráætlun ESB, sbr. umfjöllun í Vaktinni [7. mars](#) og [21. mars 2025](#).
Um er að ræða stefnumótunaráætlun sem talin er ástæða til að færa á sérstakan vöktunarlista fyrir slíkar áætlanir bæði með hliðsjón af mögulegum auknum tvíhliða samskiptum Íslands og ESB í málaflokknum sem og með vísan til sérstakrar áherslu núverandi ríkisstjórnar á öryggis- og varnarmál almennt.
(Málefna svið: UTN)
- **Viðbúnaðaráætlun ESB** (e. [Preparedness Union Strategy](#)).

Áætlunin hefur verið lögð fram, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 4. apríl 2025](#). Áætlunin og stefnumótunin sem í henni felst tekur til eflingar viðbúnaðar vegna mögulegs krísuástands sem upp getur komið á mismunandi sviðum og af mismunandi orsökum svo sem af völdum loftslagsbreytinga, farsótta o.s.frv.

Um er að ræða stefnumótunaráætlun sem talin er ástæða til að færa á sérstakan vöktunarlista fyrir slíkar áætlanir bæði með hliðsjón af mögulegum auknum tvíhliða samskiptum Íslands og ESB í málaflöknum sem og með vísan til sérstakrar áherslu ríkisstjórnar á almannavarnir og öryggis- og varnarmál.
(Málefнасvið: DMR, UTN)

- **Löggjafartillaga um mikilvæg og lífsnauðsynleg lyf** (e. [Critical Medicines Act](#))
Tillagan hefur verið birt, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 21. mars 2025](#). Markmið tillögunnar er að vinna gegn skorti mikilvægra lyfja til viðbótar þeim aðgerðum sem þegar hefur verið gripið til og gert er ráð fyrir í tillögum að nýrri endurskoðaðri lyfjalöggjöf sem unnið er að í ráðherraráði ESB og Evrópuþinginu, sbr. umfjöllun um þá tillögu hér að neðan auk þess sem tillögunni er ætlað að styðja við framangreinda viðbúnaðaráætlun ESB.
Í ljósi þess að lyfjaskortur og takmarkað úrval lyfja er viðvarandi viðfangsefni örmarkaða eins og Íslands eru líkindi fyrir því að Ísland geti haft sérstakra hagsmuna að gæta í málinu.
Með hliðsjón af framangreindu er lagt til að málið verði fært á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.
(Málefнасvið: HRN, (DMR))
- **Stefna um stuðning við læknisfræðilegar mótvægisáðgerðir gegn lýðheilsuógnum** (e. [Strategy to support medical countermeasures against public health threats](#)).
Stefnan er ekki komin fram en fyrir liggur að henni er ætlað að styðja við framangreinda viðbúnaðaráætlun ESB, og styrki undirbúning og viðbragð þegar lýðheilsu er ógnað þvert á landamæri og leggi til þess nauðsynleg verkfæri.
Stefnan verður metin með tilliti til forgangsröðunar þegar hún er komin fram.
(Málefнасvið: HRN, (DMR))
- **Lyfjabirgðastöðuáætlun ESB** (e. [EU Stockpiling Strategy](#))
Stefnan er ekki komin fram en fyrir liggur að henni er sömuleiðis ætlað að styðja við framangreinda viðbúnaðaráætlun ESB sem hyggst byggja upp m.a. læknisfræðilegar birgðir til að styrkja viðnámsþol gegn lýðheilsuógnum.
Stefnan verður metin með tilliti til forgangsröðunar þegar hún er komin fram.
(Málefнасvið: HRN, (DMR))
- **Stefna um innri öryggismál ESB** (e. [New European Internal Security Strategy](#))
Með stefnunni er leitast við að bregðast við því flókna og óstöðuga umhverfi í öryggismálum sem nú er uppi og leitað nýstárlegra og markvissra lausna, sbr. nánari umfjöllun í [Vaktinni 4. apríl 2025](#).
Um er að ræða stefnumótunaráætlun sem talin er ástæða til að færa á sérstakan vöktunarlista fyrir slíkar áætlanir með vísan til aðildar Íslands að Schengen-samstarfinu og tvíhliða samstarfs á sviði löggæslu og öryggismála og með vísan til sérstakrar áherslu ríkisstjórnar á öryggismál almennt.
(Málefнасvið: DMR, UTN)

- **Löggjafartillaga um ólögmæta skotvopnasölu** (e. Firearms Trafficking Directive).
Tillagan er ekki komin fram en gert er ráð fyrir markmið hennar verði að skilgreina lágmarksskilyrði refsiverðrar háttsemi sem tengist skotvopnum og skotfærum, svo sem í tengslum við ólöglega framleiðslu, ólöglegan innflutning, rangar merkingar og ólöglega vörslu skotvopna.
Tillagan verður metin með tilliti til forgangsröðunar þegar hún er komin fram.
(Málefнасвиð: DMR)
- **Aðgerðaráætlun um netöryggi sjúkrahúsa og annarra veitenda heilbrigðisþjónustu** (e. Action plan on the cybersecurity of hospitals and healthcare providers).
Aðgerðaráætlunin hefur verið lögð fram, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 31. janúar sl.](#) Markmið áætlunarinnar er að verja heilbrigðisgeirann gegn hverskonar netógnum og -árásum og tryggja öruggara umhverfi bæði fyrir sjúklinga og heilbrigðisstarfsfólk. Heilbrigðisgeirinn er sá iðnaður sem hefur verið einna mest útsettur fyrir netárásum sl. misseri.
Álitið er, að svo stöddu, að hagsmunir Íslands af áætlunin séu almennir.
(Málefнасвиð: HRN, IRN)
- **Löggjafartillaga um sameiginlega nálgun við endursendingar á fólki í ólögmætri för** (e. [New common approach on returns](#)).
Tillagan hefur verið lögð fram, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 21. mars 2025](#). Markmið hennar er að auka skilvirkni og einfalda málsmeðferð við endursendingar útlandinga í ólögmætri dvöl og samhæfa regluverk aðildarríkja Schengen-samstarfsins í þessum efnum.
Tillagan, sem er í formi reglugerðar, er ætlað að koma í stað gildandi brottvísunartilskipunar ESB (e. Return Directive) frá árinu 2008 sem hefur verið innleidd í íslenska löggjöf.
Niðurstaða fyrstu skoðunar á tillögunni er sú að hagsmunir Íslands af tillögunni séu almennir, þ.e. áþekkir hagsmunum aðildarríkja ESB að jafnaði. Á hinn bóginn hefur málið beina tengingu við þátttöku Íslands í Schengen-samstarfinu og með vísan til þess og eðli og forsögu málsins þykir rétt að færa málið á forgangslista vegna hagsmunagæslu á grundvelli annarra sjónarmiða.
(Málefнасвиð: DMR)
- **Stefnumótun í málefnum flóttá- og farandfólks** (e. European Migration and Asylum Strategy)
Áhersla verður lögð á innleiðingu nýsamþykktis löggjafarpakka um málefni flóttá- og farandfólks (e. Asylum & Migration Pact), sbr. umfjöllun um innleiðingaráætlun ESB vegna þeirrar löggjafar í [Vaktinni 28. júní sl.](#) Samhliða því er ráðgert að tefla fram nýrri framtíðarstefnumótun á þessu sviði.
Lagt verður mat á framtíðarstefnumótun ESB á þessu sviði með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar þegar nánari upplýsingar liggja fyrir.
(Málefнасвиð: DMR)
- **Stofnun nýs varnarmálasjóðs** (e. European Defence Fund)
Árið 2021 var European Defence Fund (EDF) áætlunin tekin upp í EES-samninginn - þó eingöngu með þátttöku Noregs þar sem Ísland og Liechtenstein fengu undanþágu.
Helstu markmið EDF fram til ársins 2027 eru:

 - að auka samvinnu milli fyrirtækja, þ.m.t. lítilla og meðalstórra fyrirtækja, og rannsóknaraðila innan Evrópu

- að fjárfesta í þróun á varnargetu
- að aðstoða evrópsk fyrirtæki við þróun á nýstarlegri og samhæðri tækni á sviði varnarmála.

Í kjölfar innrásar Rússlands í Úkraínu voru tvær skammtímaáætlanir settar á laggirnar, annars vegar [ASAP](#), sem hefur það að markmiði að efla evrópska framleiðslugetu á sviði skotfæra, og hins vegar [EDIRPA](#), sem styður við sameiginleg útböð Evrópuríkja á hergögnum. ASAP og EDIRPA voru báðar teknar upp í EES-samninginn með undanþáguákvæðum fyrir Ísland og Liechtenstein. Báðar munu þær renna sitt skeið fyrir árslok 2025.

Til stendur að ASAP og EDIRPA verði fylgt eftir með nýrri skammtímaáætlun til ársins 2027, European Defence Industrial Programme ([EDIP](#)), sem enn er á tillögustigi innan Evrópusambandsins. Markmið EDIP verður að:

- styrkja samkeppnishæfni evrópsks hergagnaiðnaðar
- tryggja framleiðslu og framboð á hergögnum
- efla samstarf við Úkraínu um björgun, enduruppbyggingu og nútímavæðingu hergagnaiðnaðar landsins.

Líkt og fjallað er um síðar í skjalinu er nú unnið að tillögum að nýrri langtíma fjármálaáætlun ESB 2028 – 2035 (e. Post-2027 Multiannual Financial Framework proposals). Fastlega má gera ráð fyrir að framkvæmdastjórnin geri tillögur að umfangsmeiri fjárveitingum til eflingar evrópsks hergagnaiðnaðar og -framleiðslu sem aftur gæti haft áhrif á aðra þætti og samstarfsáætlanir innan fjármálaáætlunarinnar. Er með vísan til þess, sem og með vísan til aukinnar áherslu á öryggis- og varnarmál af hálfu stjórnvalda, talin ástæða til að fylgjast vel með framvindu málsins á vettvangi ESB. Með hliðsjón af framangreindu er talin ástæða til að færa málið á forgangslista með vísan til sérstakra hagsmuna.

(Málefna svið: UTN, MNH)

- **Aðgerðaráætlun til að sporna við eiturfjasmýgli** (e. European action plan against drug trafficking).

Aðgerðaráætlunin hefur ekki verið lögð fram en gert er ráð fyrir að þar verði kynntar aðgerðir til að sporna gegn skipulagðri brotastarfsemi og styrkja samstarf ríkja, bæði innan ESB en einnig við þriðju ríki.

Áætlunin verður metin með hliðsjón af hagsmunagæslu og þá sérstaklega með hliðsjón af þátttöku Íslands í Schengen-samstarfinu þegar hún hefur verið birt.

(Málefna svið: DMR)

- **Aðgerðaáætlun gegn hryðjuverkastarfsemi** (e. Counter-Terrorism Agenda)

Áætlunin mun leggja til aðgerðir til að auka greiningar á væntanlegum árásum, koma í veg fyrir þær, verjast og bregðast við mögulegum hættum.

Áætlunin verður metin með hliðsjón af hagsmunagæslu og þá sérstaklega með hliðsjón af þátttöku Íslands í Schengen-samstarfinu þegar hún hefur verið birt.

(Málefna svið: DMR, UTN)

- **Nýtt miðlægt samskiptakerfi fyrir stjórnvöld sem sinna öryggismálum, m.a. vegna skipulagðrar glæpastarfsemi** (e. European Critical Communication System).

Unnið er að því að koma á fót nýju miðlægu samskiptakerfi fyrir stjórnvöld sem sinna öryggismálum í aðildarríkjum ESB. Kerfið á m.a. að tengja samskiptanet

lögregluþyrvalda, almannavarna og viðbragðsaðila til að tryggja hnökralaus neyðarsamskipti og hreyfanleika framkvæmdaraðila innan Schengen-svæðisins. Með hliðsjón af þátttöku Íslands í Schengen-samstarfinu er talin ástæða til að setja áætlanir ESB í þessum málaflokki á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir. (Málefnasvið: DMR)

- **Endurbætur á vegabréfsáritunarstefnu ESB** (e. EU Visa Policy Strategy). Verið er að vinna að endurbótum á vegabréfsáritunarstefnu ESB. Sem aðili að Schengen-samstarfinu hefur Ísland skuldbundið sig til að fylgja samræmdri stefnu ESB við útgáfu vegabréfsáritana. Af því leiðir að Ísland fylgir sömu reglum og ESB um útgáfu vegabréfsáritana og gerir tvíhliða samninga með hliðsjón af samningum ESB um að greiða fyrir útgáfu vegabréfsáritana, samninga um vegabréfsáritanafrelsi og samninga um endurviðtöku útlendinga sem ekki hafa heimild til dvalar á Schengen-svæðinu. Með hliðsjón af þátttöku Íslands í Schengen-samstarfinu og í ljósi þess að Ísland hefur verið meðal ríkja sem hafa beitt sér fyrir endurbótum á stefnunni þykir rétt að eftirfylgni með málinu verði sett á forgangslista vegna hagsmunagæslu á grundvelli annarra sjónarmiða. (Málefnasvið: DMR, UTN)
- **Aðgerðaáætlun um öryggi sæstrengja** (e. [EU Action Plan on Cable Security](#)) Aðgerðaáætlunin hefur verið birt, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 21. mars 2025](#). Með hliðsjón af legu Íslands og þeirri staðreynd að landið er nær alfarið háð sæstrengjum er kemur að fjarskiptum við útlönd er talið rétt að færa áætlunina á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna. (Málefnasvið: IRN, UTN, (DMR))

Óafgreidd mál frá fyrra stefnumótunartímabili sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru m.a. eftirfarandi:

- **Rafræn auðkenning við ferðir til og frá Schengen-svæðinu** (e. EU Digital Travel application) Hinn 8. október 2024 lagði framkvæmdastjórn ESB fram tvær löggjafartillögur um rafræna auðkenningu við ferðir til og frá Schengen-svæðinu. Markmið tillagnanna er að auðvelda og auka öryggi landamæraeftirlits á svæðinu. Í tillögunum tveimur er annars vegar lagt til að komið verði á sameiginlegu regluverki um stafvæðingu skilríkja, einkum vegabréfa og nafnskírteina, (COM(2024)671) og hins vegar að gefið verði út sérstakt stafrænt ferðaforrit (e. EU Digital Travel application) vegna ferðalaga til og frá Schengen-svæðinu (COM(2024)670), sbr. umfjöllun um tillögurnar í Vaktinni [8. nóvember 2024](#). Fyrirgreinda gerðin er merkt sem EES-tæk og er í viðeigandi rýni. Síðargreinda gerðin telst til þróunar á Schengen-regluverkinu og er því skuldbindandi fyrir Ísland að innleiða. Er álitíð að hagsmunir Íslands af tillögunum séu almennir. (Málefnasvið: DMR)
- **Löggjafartillaga um stigvaxandi innleiðingu á komu- og brottfararkerfisins** (e. [Proposal for a REGULATION on a temporary derogation from certain provisions of Regulation \(EU\) 2017/2226 and Regulation \(EU\) 2016/399 as regards a progressive start of operations of the Entry/Exit System](#)) Gerðin telst til þróunar á Schengen-regluverkinu og er Ísland skuldbundið til að innleiða hana.

Álitið er að hagsmunir Íslands af tillögunni séu almennir.
(Málefнасvið: DMR)

- **Löggjafartillaga um breytingar á reglum um heimildir til að víkja til hliðar áður fenginni undanþágu þriðja ríkis frá áritunarskyldu inn á Schengen-svæðið** (e. [Visa Suspension Mechanism](#)).

Sem aðili að Schengen-samstarfinu hefur Ísland skuldbundið sig til að fylgja samræmdri stefnu ESB við útgáfu vegabréfsáritana. Af því leiðir að Ísland fylgir sömu reglum og ESB um útgáfu vegabréfsáritana og gerir tvíhliða samninga með hliðsjón af samningum ESB, þ. á m. um vegabréfsáritanafrelsi. Ísland hefur beitt sér í umræðum um þessa gerð enda hefur áritunarfrelsi ríkisborgara ríkja utan Schengen-svæðisins haft mikil áhrif á verndarkerfi Íslands, umfram mörg önnur Evrópuríki. Fjallað var um málið í Vaktinni [15. mars 2024](#).

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista með vísan til sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: DMR, UTN)

4.3 Stuðningur við samfélög og velferðarkerfi

Ný mál sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru eftirfarandi:

- **Ný aðgerðaráætlun til innleiðingar á félagslegri réttindastoð ESB** (e. [A new action plan to implement the European Pillar of Social Rights](#)).

Áætlunin er í vinnslu, sbr. til hliðsjónar umfjöllun [Vaktarinnar 18. nóvember 2022](#) um félagslega réttindastoð ESB. Gert er ráð fyrir að markmið aðgerða verði að ná fram aukinni atvinnuþátttöku, auknu framboði menntunar og minnkandi fátækt á grundvelli félagslegu réttindastoðarinnar.

Lagt verður mat á áætlunina með hliðsjón af forgangsröðun þegar hún hefur verið lögð fram.

(Málefнасvið: FRN)

- **Vegvísir um sköpun vandaðra starfa** (e. [Quality jobs roadmap](#)).

Vegvísirinn er í vinnslu en þar er gert ráð fyrir að sett verði fram viðmið um gæðastörf, þ.e. um sanngjörn laun, góðar vinnuaðstæður, starfsþjálfun og möguleika á tilfærslu í önnur störf.

Lagt verður mat á vegvísinn með hliðsjón af forgangsröðun þegar hann hefur verið lagður fram.

(Málefнасvið: FRN)

- **Stefnumótun um aukna færni vinnuafis - færniátak** (e. [Union of Skills](#)).

Stefnumótunin hefur verið birt, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 7. mars 2025](#), en með henni eru kynntar ýmsar aðgerðir sem hafa það að markmiði að bæta úr skorti á starfsfólki með rétta hæfni. Þegar hafa verið settar fram tvær aðgerðaráætlanir á grundvelli færniátaksins auk þess sem fleiri eru boðaðar. Þ.e. annars vegar aðgerðaráætlun um grunnfærni (e. Action Plan on Basic Skills) sem ætlað er að bæta grunnfærni í læsi, stærðfræði, vísindum, stafrænni þekkingu og borgaralegum gildum, tryggja endur- og símenntun fyrir alla og laða að fólk frá þriðju ríkjum með rétta hæfni og hins vegar menntastefnu á sviði verkfræði, stærðfræði, raunvísinda og náttúruvísinda, sbr. umfjöllun hér að neðan.

Um er að ræða víðtæka og þverlæga stefnumótunaráætlun sem jafnframt er ein af meginstöðum hreinatvinnustefnu ESB sem fjallað er um að framan. Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir. (Málefnasvið: MRN, FRN, MNH)

- **Menntastefna á sviði verkfræði, stærðfræði, raunvísinda og náttúruvísinda** (e. [STEM Education Strategic Plan](#))

Stefnumótunin hefur verið birt, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 7. mars 2025](#).

Ísland er þátttakandi í Evrópska menntasvæðinu (e. European Education Area) og er m.a. af þeim sökum talin ástæða til að fylgjast vel með stefnum og áætlunum á þessu sviði auk þess sem eitt af áherslumálum í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar er að auka áherslu á læsi og íslenskukennslu sem tengist markmiðum um grunnfærni.

Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir. (Málefnasvið: MNH, MRN)

- **Stefna fyrir starfsmenntun, starfsþjálfun og símenntun** (e. European Strategy for Vocational Education and Training).

Þetta er hluti af þeim stefnum sem eru boðaðar í *Union of Skills*. Með stefnunni er ætlunin að gera starfsmenntun, starfsþjálfun og símenntun aðgengilegri og meira aðlaðandi til að tryggja framboð vandaðrar menntunar sem getur lagað sig að þörfum atvinnulífsins hverju sinni.

Stefnan verður metin og greind með tilliti til mögulegrar forgangsröðunar þegar hún er komin fram.

(Málefnasvið: MRN, MNH, FRN)

- **Neytendastarfsskrá og aðgerðaáætlun um bættu stöðu neytenda á innri markaðinum** (e. [Consumer Agenda 2025-2030, including an action plan for consumers in the Single Market](#)).

Starfsskráin hefur ekki verið lögð fram en búist er við að í henni verði fremur lögð áherslu á skilvirka framfylgd gildandi regluverks en nýja reglusetningu. Þó er búist við löggjafartillaga um stafræna sanngirni (Digital Fairness Act) sem mun ganga út á að koma í veg fyrir óréttmæta viðskiptahætti í stafrænu umhverfi með ósanngjarni stjórnun, persónusniðnum auglýsingum og ávanabindandi hönnun verði hluti hennar m.a. Sjá í þessu samhengi umfjöllun í [Vaktinni 14. febrúar sl.](#) um örugg og sjálfbær netviðskipti.

Um er að ræða víðtæka stefnumótunaráætlun og er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir.

(Málefnasvið: ATRN)

- **Nýr sáttmáli um félagslegt samráð** (e. [Pact for European Social Dialogue](#)).

Sáttmállinn hefur verið birtur, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 4. apríl 2025](#), en markmið hans er að styrkja hlutverk aðila markaðarins í hverskonar stefnumörkun á sviði vinnumarkaðar og félagsmála. Settar eru fram aðgerðir af beggja hálfu í þessu skyni. Meðal annars munu aðilarnir vinna sameiginlega að viðmiðunum um gæðastörf. Með þessu er ætlunin að tryggja gæðastörf og inngildingu og stuðla þannig að auknu viðnámsþoli evrópskra vinnumarkaða samhliða félagslegu réttlæti.

Er álitnið er að hagsmunir af málinu séu almennir.

(Málefnasvið: FRN)

- **Stefna um aðgerðir gegn fátækt** (e. EU Anti-Poverty Strategy).
Stefnan er í vinnslu en gert er ráð fyrir að þar verði lögð áhersla á inngildinguna á vinnumarkaði og aðgengi að nauðsynlegri þjónustu með það að markmiði að fækka þeim sem teljast vera undir fátæktarmörkum.
Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir m.a. með tilliti til þess að aðgerðir gegn fátækt eru meðal helstu áherslumála sem ríkisstjórn Íslands hefur sett sér.
(Málefna svið: FRN)
- **Húsnæðisstefna ESB** (e. European Affordable Housing Plan).
Stefnan hefur ekki verið birt en þetta er í fyrsta sinn sem ESB markar stefnu í þessum málaflokki enda hefur verið litið svo á að húsnæðismál væru alfarið á forræði aðildarríkjanna sjálfra. Boðað hefur verið að í stefnunni verði kynntar aðgerðir til að stuðla að auknu framboði vandaðs húsnæðis á viðráðanlegu verði. Þá er stefnt að því að settur verði upp evrópskur fjárfestingarvettvangur til að hvetja til aukinna fjárfestinga í húsnæði á viðráðanlegu verði, bæði af hálfu hins opinbera og einkaaðila. Einnig er gert ráð fyrir að sett verði fram stefna um byggingu húsnæðis og viðbrögð við þeim vanda sem hefur víða skapast vegna skammtímaleigu húsnæðis. Þá er gert ráð fyrir endurskoðun á reglum um ríkisstuðning við uppbyggingu íbúðarhúsnæðis.
Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir, m.a. með tilliti til stefnuyfirlýsingar ríkisstjórnarinnar þar sem boðaðar eru margvíslegar aðgerðir til að stuðla að jafnvægi á húsnæðismarkaði þar sem m.a. er gert ráð fyrir breytingu á reglum um skammtímaleigu, auk þess sem vænta má þess að reglur um ríkisaðstoð komi til skoðunar í því efni.
(Málefna svið: FRN)
- **Aðgerðaráætlun gegn neteinelti** (e. action plan against cyberbullying).
Áætlunin hefur ekki verið birt en gert er ráð fyrir að þar verði fjallað um öruggt netumhverfi, fræðslu til ungmenna um netöryggi og stuðning við þolendur neteineltis. Lagt verður mat á áætlunina þegar hún kemur fram með tilliti til forgangsröðunnar vegna hagsmunagæslu.
(Málefna svið: MRN)
- **Endurskoðun á stefnu ESB í málefnum hinsegin fólks** (e. strategy on LGBTIQ equality),
Stefnan hefur ekki verið birt en gert er ráð fyrir að með henni verði leitast við að tryggja betur réttindi hinsegin fólks, m.a. á vinnumarkaði, í skólum og í heilbrigðiskerfinu. Styrkja á úrræði gegn mismunun auk þess sem lögð verður áhersla á aðgerðir til að verjast hatursglæpum, hatursorðræðu og ofbeldi.
Er talin ástæða til að færa málið á forgangslista á grundvelli annarra sjónarmiða, samhliða nýjum leiðarvísi um réttindi kvenna.
(Málefna svið: DMR, FRN)

Óafgreidd mál frá fyrra stefnumótunartímabili sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru m.a. eftirfarandi:

- **Endurskoðun reglugerðar um samræmingu almannatrygginga**, ([Proposal for a REGULATION amending Regulation \(EC\) No 883/2004 on the coordination of social](#)

[security systems and regulation \(EC\) No 987/2009 laying down the procedure for implementing Regulation \(EC\) No 883/2004.](#)

Tillagan hefur verið á forgangslista ríkisstjórnarinnar frá því að hún var fyrst lögð fram í árslok 2016. Breytingar sem lagðar eru til í tillögunni eru víðtækar og snúa m.a. að rétti til atvinnuleysisbóta, skilyrðum fyrir aðgangi að almannatryggingum og langtímaumönnunargreiðslum. Um 20% vinnuafli á Íslandi eru innflytjendur og gæti breyting á reglum um atvinnuleysisbætur því haft umtalsverð fjárhagsleg áhrif. Einnig gætu þær breytingar sem lagðar eru til leitt til þess að endurskoða þyrfti norræna almannatryggingasamninginn.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: FRN)

- **Samræmd stafræn flutningstilkynning vegna útsendra starfsmanna** ([Single digital declaration Portal for posted workers](#))

Tillagan miðar að því að létta reglubyrði af fyrirtækjum með því að einfalda ferlið við tilkynningarnar og gera þær skilvirkari. Þá er henni ætlað að auka gagnsæi og greiða fyrir eftirliti með því að farið sé að ákvæðum tilskipunar um útsenda starfsmenn auk þess að auðvelda útsendum starfsmönnum að gæta réttar síns, þar sem gert er ráð fyrir því að þeir geti fengið afrit af skráðum upplýsingum sem þá varða úr gagnagáttinni. Sjá umfjöllun í [Vaktinni 6. desember 2024](#).

Álitið er að hagsmunir Íslands af tillögunni séu almennir.

(Málefnasvið: FRN)

- **Evrópskur hæfileikabrunnur** ([Proposal for a REGULATION ESTABLISHING AN EU TALENT POOL](#))

Tillaga er komin fram og er hún hluti af færniátaki ESB (e. Union of Skills, sbr. umfjöllun að framan. Tilgangurinn er að liðka fyrir ráðningu 3ju ríkis borgara til ríkja ESB og bæta þannig úr skorti á vinnuafli auk þess sem reglugerðinni er ætlað að liðka fyrir löglegum fólksflutningum til Evrópu. Fjallað var um málið í [Vaktinni 24. nóvember 2023](#).

Álitið er að hagsmunir Íslands af tillögunni séu almennir.

(Málefnasvið: FRN)

- **Löggjafartillaga um bætt starfsskilyrði fólks í starfsþjálfun** ([Traineeships Directive](#))

Tillagan hefur það markmið að bæta starfsskilyrði fólks í starfsþjálfun og lækka atvinnuleysistölur á meðal ungmenna. Fjallað var um málið í [Vaktinni 19. apríl 2024](#).

Álitið er að hagsmunir Íslands af tillögunni séu almennir.

(Málefnasvið: FRN, MRN, MNH)

4.4 Viðhald lífsgæða: landbúnaður, fæðuöryggi, vatn og náttúra

Ný mál sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru eftirfarandi:

- **Löggjafartillaga um breytingu á loftslagslöggjöf ESB** (e. [European Climate Law amendment](#)).

Tillagan er ekki komin fram en gert er ráð fyrir að með henni verði lagt til að markmiðið um 90% samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda fyrir árið 2040 verði lögfest. Markmið ESB er að ná a.m.k. 55% samdrætti í losun fyrir árið 2030 miðað við árið 1990 og er

markmiðssetning fyrir árið 2040 ætlað að vera næsta skref á leið ESB að í átt að kolefnishlutleysi fyrir árið 2050.

Tillagan hefur tengingu við tvíhliða samstarf Íslands og ESB á sviði loftlagsmála, sbr. umfjöllun í kafla 5.8 og þykir rétt, á þeim grundvelli, að færa málið á forgangslista vegna hagsmunagæslu, á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: URN)

- **Framtíðarsýn fyrir evrópskan landbúnað og matvælaframleiðslu** (e. [Vision for Agriculture and Food](#)).

Orðsendingin um stefnumótunina hefur verið lögð fram, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 7. mars 2025](#).

Hagsmunir Íslands af framgangi framangreindrar stefnumótunar eru metnir almennir með tilliti til forgagnsröðunar vegna hagsmunagæslu.

(Málefнасvið: ATRN)

- **Einföldun á almennu landbúnaðarstefnu sambandsins** (e. [CAP simplification package](#))

Núverandi landbúnaðarstefna gildir frá 2023-2027. ESB vinnur nú að endurskoðun stefnunnar fyrir næsta tímabil 2028-2034 með áherslu á einföldun, aukinn sveigjanleika s.s. varðandi umhverfisvernd og auknum stuðningi við unga bændur vegna nýliðunar í greininni. Endurskoðunin mun gerast í skrefum og kallar á breytingar á nokkrum gerðum sem heyra undir almennu landbúnaðarstefnu sambandsins. Fyrsti tillögupakkinn var kynntur 14. maí 2025 sem hluti af einföldun regluverks sem ESB er að fara í almennt (e. Omnibus III) en þar er m.a. fjallað um einföldun á greiðslukerfi til bænda, einföldun umhverfiskrafna og eftirlits og aukin og skilvirkari stuðning við bændur vegna áfalla s.s. vegna veðurs, flóða o.þ.h. Aðgerðirnar byggja einkum á nýrri stefnu framkvæmdastjórnarinnar um framtíðarsýn í landbúnaði og matvælaframleiðslu sem fjallað er um hér að framan en sú stefna byggði aftur á skýrslu sem unnin var að beiðni framkvæmdastjórnar ESB og kom út í september í fyrra um framtíð landbúnaðar í ESB (e. Strategic dialogue on the future of the EU agriculture) en fjallað var um þá skýrslu í [Vaktinni 11. október 2025](#).

Hagsmunir Íslands af framgangi framangreindrar stefnumótunar eru metnir almennir með tilliti til forgagnsröðunar vegna hagsmunagæslu.

(Málefнасvið: ATRN)

- **Sáttmáli um málefni hafsins** (e. [Ocean Pact](#)).

Sáttmállinn hefur ekki verið birtur en gert er ráð fyrir að í honum muni felast stefnumótun um málefni hafsins í víðu samhengi þar sem sjálfbærni og viðhald og endurheimt vistkerfis sjávar verði höfð að leiðarljósi.

Um er að ræða víðtæka stefnumótunaráætlun og er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir.

(Málefнасvið: ATRN, URN, UTN)

- **Stefnuáætlun um viðnámsþol vatns** (e. [European Water Resilience Strategy](#)).

Stefnan hefur ekki verið birt en gert er ráð fyrir að hún muni fela í sér víðtæka stefnumótun um vatnsvernd, hringrás vatns, vatnsöryggi og hvernig skapa megi samkeppnishæfan vatnsiðnað. Lögð verður áhersla á stjórnunarhætti og framkvæmd,

innviði, fjármál og fjárfestingar. Stefnan mun hafa tengingu við aðrar vatnsgerðir ESB en þar ber helst að nefna vatnatilskipunina og fráveitutilskipunina.

Um er að ræða víðtæka stefnumótunaráætlun og er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir.

(Málefnasvið: URN, ATRN)

- **Aðgerðaáætlun um aðlögun vegna loftslagsbreytinga** (e. [European Climate Adaptation Plan](#)).

Áætlunin er ekki komin fram en gert er ráð fyrir að þar verði leitað leiða til að auka viðnámsþrótt og viðbúnað ESB við öfgum í veðurfari vegna loftslagsbreytinga og vernda efnahag ESB og samfélagsins fyrir afleiðingum náttúruhamfara eins og flóðum, þurrkum, gróðureldum og stormum. Með áætluninni er m.a. stefnt að því að tryggja reglulega uppfærslu loftslagsáhættumats, bættu hönnunarstaðla til að auka viðnámsþrótt mikilvægra innviða og margt fleira.

Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir.

(Málefnasvið: URN)

- **Tilskipun um viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir í iðnaði, sjóflutningum o.fl.** (e. [Emissions Trading System – ETS Industry, maritime and more](#))

Tilskipun um breytingu á viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir vegna staðbundins iðnaðar, sjóflutninga og nýs viðskiptakerfis vegna bygginga, vegasamgangna og smærri iðnaðar (ETS2) var tekin upp í EES-samninginn haustið 2023. Fjallað var um málið í [Vaktinni 13. janúar 2023](#). Í tilskipuninni eru endurskoðunarákvæði sem snúa m.a. að sjóflutningum og mögulegum ákvörðunum um alþjóðleg markmið um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda á vettvangi Alþjóða Siglingamálastofnunarinnar (e. International Maritime Organization – IMO) og mögulegri endurskoðun á þyngdarviðmiði skipa sem falla undir ETS-kerfið. Auk þess eru ákvæði sem snúa að því að tilskipunin skuli endurskoðuð og rýnd með tilliti til hættu á kolefnisleka í iðnaði, þróun á kerfi um kolefnisjöfnunargjald við landamæri (CBAM), mögulegrar útvíkkunar kerfisins til sorpbrennslu ásamt fleiru. Einnig er mælt fyrir að framkvæmdastjórn ESB skuli skoða sérstaklega tengingu við verkefni er snúa að nýsköpun, lágkolefna tækni, föngun og geymslu kolefnis, endurnýjanlegri orku o.fl.

Ísland tekur fullan þátt í ETS-kerfinu og má því gera ráð fyrir að allar breytingar sem lagðar eru til á kerfinu geti haft áhrif á Ísland. Í sumum tilfellum geta áhrifin orðið meira íþyngjandi fyrir Ísland, eins og dæmin sanna, m.a. vegna landfræðilegrar legu Íslands og mikilvægi sjóflutninga og vegna þess að Ísland nýtir nú þegar endurnýjanlega orkugjafa í miklum mæli sem aftur dregur úr framtíðarmöguleikum til að draga úr losun sem fellur undir kerfið. Til grundvallar mögulegum tillögum að breytingum á kerfinu er gert ráð fyrir að framkvæmdastjórn ESB vinni reglulega og leggi fram skýrslur og áhrifamat á kerfinu. Mikilvægt er að fylgjast með og tryggja að fullnægjandi og sambærilegar upplýsingar um stöðu og oft á tíðum sérstöðu Íslands liggja til grundvallar við slíkt mat. Áhrifamat vegna væntanlegrar endurskoðunar 2026 er hafin og er talið rétt að forgangsraða vinnu vegna þess.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista vegna hagsmunagæslu á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: URN, IRN, ATRN)

- **Tilskipun um viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir í flugi** (e. [Emissions Trading System – ETS Aviation](#))

Ítarlega hefur verið fjallað um málið í Vaktinni við fjölmörg tilefni, sbr. m.a. í [Vaktinni 26. maí 2023](#). Tilskipunin var tekin upp í EES-samninginn haustið 2023 með sérstakri efnislegri aðlögun fyrir Ísland sem hefur það að markmiði að jafna samkeppnisstöðu fyrir tengiflug um Keflavíkurlugvöll yfir N-Atlantshafið, en fyrir liggur að vegna landfræðilegrar legu Íslands myndi gerðin, að óbreyttu, hafa umtalsvert meiri áhrif á samkeppnisstöðu Keflavíkurlugvallar sem tengiflugvallar en aðra tengiflugvelli í Evrópu.

Er brýnt að áfram verði fylgst vandlega með áhrifum ETS-regluverksins í heild sinni, sér í lagi hvað varðar flug en einnig hvað varðar siglingar, og þá einnig með framkvæmd og þróun regluverks um kröfur um vistvænt flugvélaeldsneyti, sbr. umfjöllun hér að neðan, en vænta má að örar breytingar verði á kerfinu á næstu árum, sbr. boðaða endurskoðun árið 2026, sbr. einnig umfjöllun hér að framan um ETS-kerfið í sjóflutningum, iðnaði o.fl. Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista vegna hagsmunagæslu á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: URN, IRN)

Óafgreidd mál frá fyrra stefnumótunartímabili sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru m.a. eftirfarandi:

- **Löggjafartillaga um breytingar á reglugerð um ráðstafanir til að vernda fiskistofna gegn ósjálfbærum veiðum** (e. [Proposal for a REGULATION on certain measures for the purpose of the conservation of fish stocks in relation to countries allowing non-sustainable fishing](#)).

Með tillögunni er lagt til að skerpt verði á heimildum ESB til að beita þvingunaraðgerðum gegn ríkjum sem talin eru ósamvinnuþýð (e. failure to cooperate) er kemur að ráðstöfunum til að vernda fiskistofna gegn ósjálfbærum veiðum, s.s. ef þau neita að eiga samráð, virða ekki verklag, svara ekki samningstilboðum eða taka ekki tillit til hagsmuna annarra ríkja, sbr. til hliðsjónar umfjöllun í [Vaktinni 20. desember 2024](#).

Með hliðsjón af mikilvægi sjávarútvegs á Íslandi er talin ástæða til að færa málið á forgangslista með vísan til sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: UTN, ATRN)

- **Löggjafartillaga um nýja erfðatækni í landbúnaði** (e. [Proposal for a REGULATION on plants obtained by certain new genomic techniques and their food and feed, and amending Regulation](#))

Með tillögunni er lagt til að heimiluð verði notkun á nýrri erfðatækni við ræktun plantna. Tillögunni er ætlað að styðja við markmið sambandsins um sjálfbæran landbúnað með því að heimila þróun plöntuafbrigða sem þola betur veðurbreytingar, sem eru ónæmar fyrir meindýrum, krefjast minni áburðar og skordýraeiturs og geti tryggt meiri uppskeru. Fjallað var um tillöguna í [Vaktinni 7. júlí 2023](#).

Álitið er að hagsmunir Íslands af tillögunni séu almennir.

(Málefнасvið: ATRN)

- **Löggjafartillaga um vöktun skóga** (e. [Forest Monitoring Framework](#))

Markmiðið með tillögunni er að auka og samræma upplýsingasöfnun um evrópska skóga og byggja upp alhliða þekkingargagnagrunn sem nýst geti aðildarríkjunum, skógareigendum og skógarstjórnendum til að bæta viðbrögð sín við vaxandi hættum sem

steðja að skógum og styrkja viðnámsþol þeirra, sbr. nánari umfjöllun um málið í [Vaktinni 24. nóvember 2023](#).

Álitið er að hagsmunir Íslands af tillögunni séu almennir.

(Málefнасvið: URN)

- **Löggjafartillaga um varnir gegn mengun yfirborðs- og grunnvatns** (e. [Water Framework Directive, the Groundwater Directive](#))

Markmið tillögunnar er að uppfæra umhverfisgæðakröfur fyrir efni sem valda mengun í yfirborðsvatni og grunnvatni, auðvela framfylgd löggjafarinnar með einfaldari og samræmdari lagaumgjörð, tryggja öflugar og uppfærðar upplýsingar um ástand vatns og skapa sveigjanlegri ramma til að takast á við mengunarvalda sem eru í auknum mæli farnir að valda áhyggjum. Fjallað var um tillöguna í [Vaktinni 4. nóvember 2022](#).

Álitið er að hagsmunir Íslands af tillögunni séu almennir.

(Málefнасvið: URN)

- **Löggjafartillaga um vöktun á jarðvegi** (e. Soil Monitoring Law)

Gerðin er hluti af aðgerðarpakka ESB um aukna sjálfbærni við nýtingu náttúrulegra jarðargæða (e. more sustainable use of plant and soil natural resources). Tilskipunin er sett fram til að tryggja sömu vernd fyrir jarðveg og er fyrir vatn, lífríki sjávar og loftgæði. Markmiðið er að allur jarðvegur verði í heilbrigðu ástandi eigi síðar en 2050, í samræmi við markmið um núllmengun. Fjallað var um tillöguna í [Vaktinni 7. júlí 2023](#).

Álitið er að hagsmunir Íslands af tillögunni séu almennir.

(Málefнасvið: URN)

4.5 Vernd lýðræðis og grunnilda ESB

Ný mál sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru eftirfarandi:

- **Áætlun um lýðræðisvarnir** (e. European Democracy Shield).

Áætlunin hefur ekki verið birt en gert er ráð fyrir að með henni verði leitast við að finna leiðir til að bregðast við áskorunum og ógnum sem steðja að lýðræðinu, frjálsum kosningum og öðrum lýðræðislegum ferlum.

Talin er ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista yfir stefnumótunaráætlanir.

(Málefнасvið: DMR, MNH)

- **Áætlun um að styðja við, vernda og efla samfélagslega innviði** (e. EU Strategy to support, protect and empower the civil society).

Áætlunin hefur ekki verið birt en gert er ráð fyrir að í henni verði m.a. horft til þess hvernig unnt sé að stuðla að betri starfsskilyrðum fyrir félagasamtök sem berjast fyrir réttindum fólks og byggja þannig undir virkt lýðræði.

Áætlunin verður metin með hliðsjón af hagsmunagæslu þegar hún er komin fram.

(Málefнасvið: DMR)

- **Leiðarvísir um réttindi kvenna** (e. Roadmap for Women's Rights).

Leiðarvísirinn og sú stefnumótun sem í honum felst hefur verið birtur, sbr. umfjöllun í Vaktinni [7. mars](#) og [21. mars](#) 2025. Meðal þeirra mála sem lögð er áhersla á er barátta gegn kynbundnu ofbeldi og áreiti, réttur kvenna til vandaðrar heilbrigðisþjónustu, jöfn tækifæri á vinnumarkaði og þátttaka í stjórnmalastarfi.

Ástæða er talin til að setja eftirfylgni með leiðarvísinum á forgangslista á grundvelli annarra sjónarmiða. Ísland hefur náð góðum árangri í jafnréttismálum og er álitíð að það sé í stöðu til að miðla af þekkingu sinni og reynslu á þessu sviði. Þá er barátta gegn kynbundnu ofbeldi eitt af áherslumálum í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar. (Málefнасvið: DMR)

4.6 Hnattrænt ESB: Nýtum styrkleikana og samstarfið

Ný mál sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru eftirfarandi:

- **Miðjarðarhafsáætlun ESB** (e. [Pact for the Mediterranean](#)).
Áætlunin er í vinnslu en markmið hennar verður að efla og auka samskipti við þriðju ríki sem liggja að Miðjarðarhafinu.
Lagt verður mat á áætlunina þegar hún liggur fyrir með tilliti til forgangsörðunar. (Málefнасvið: UTN)
- **Svartahafsáætlun ESB** (e. [EU strategic approach to the Black Sea/ Black Sea Strategy](#)).
Áætlunin er komin fram og er megin markmið hennar að auka stöðugleika í samskiptum við þriðju ríki sem liggja að Svartahafinu.
Er álitíð að hagsmunir Íslands af áætluninni séu almennir. (Málefнасvið: UTN)
- **Stefnumótun um samskipti ESB og Indlands** (e. [Joint Communication on a new Strategic EU-India Agenda](#)).
Stefnumótunin er í vinnslu en gert er ráð fyrir að hún muni leggja tiltekinn grunn að áframhaldandi viðræðum um fríverslunarsamning á milli ESB og Indlands.
Lagt verður mat á stefnumótunina þegar hún liggur fyrir með tilliti til forgangsörðunar. (Málefнасvið: UTN)
- **Stefnumótun í málefnum Austurlanda nær**
Stefnumótunin er í vinnslu en markmið hennar er að varða leiðina um það hvernig ESB geti lagt sitt af mörkum til að ná friði og auka stöðugleika í Austurlöndum nær.
Lagt verður mat á stefnumótunina þegar hún liggur fyrir með tilliti til forgangsörðunar. (Málefнасvið: UTN)
- **Ný efnahagsutanríkisstefna ESB** (e. Economic Foreign Policy)
Stefnumótunin er í vinnslu á vettvangi framkvæmdastjórnar ESB.
Er talin ástæða til að færa málið á sérstakan vöktunarlista fyrir stefnumótunaráætlanir. (Málefнасvið: UTN, FJR)

Óafgreidd mál frá fyrra stefnumótunartímabili sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru m.a. eftirfarandi:

- **Löggjafartillaga um rýni beinna erlendra fjárfestinga.** (e. [Proposal for a regulation on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation \(EU\) 2019/452 of the European Parliament and of the Council](#)).
Með tillögunni er stefnt að því að betrubæta sameiginlegan ramma aðildarríkja ESB um rýni erlendra fjárfestinga. Tillagan gerir ráð fyrir auknu samstarfi ESB-ríkja auk þess sem lagðar eru til þrjár meginbreytingar frá gildandi reglum: Í fyrsta lagi að öll aðildarríki ESB þurfi nú að hafa kerfi fyrir rýni erlendra fjárfestinga og að slík kerfi verði samræmdari en nú er. Í öðru lagi að skilgreindar verði fjárfestingar í strategískum geirum sem

aðildarríkjum ESB beri að lágmarki skylda til að rýna. Í þriðja lagi að rýni erlendra fjárfestinga verði útvíkkuð til fjárfesta innan ESB en lúta í reynd stjórn einstaklinga eða fyrirtækja í ríkjum utan ESB, sbr. nánari umfjöllum málið í [Vaktinni 7. mars 2025](#) og 16. maí 2025.

Verði reglugerðin samþykkt getur hún haft áhrif á Íslandi, jafnvel þótt hún verði ekki talin falla innan efnissviðs EES-samningsins og því ekki EES-tæk. Mikilvægt er að tryggja að fjárfestar hvarvetna af EES-svæðinu búi við sömu reglur og verði ekki mismunað. Eins er mikilvægt að koma í veg fyrir að til verði viðskiptahindranir og aukinn stjórnsýslukostnaður á þeim grundvelli að litið sé á Ísland sem þriðja ríki í þessu samhengi.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: ATRN)

4.7 Árangur fyrir alla og undirbúningur fyrir framtíðina

Ný mál sem felld eru undir þennan þátt stefnumörkunarinnar eru eftirfarandi:

- **Ný langtíma fjármálaáætlun ESB 2028 – 2035** (e. Post-2027 Multiannual Financial Framework proposals) **og samstarfsáætlanir ESB** (e. EU programmes)

Formlegur undirbúningur fyrir nýja fjármálaáætlun ESB til sjö ára stendur nú yfir, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 14. febrúar sl.](#)

Ursula von der Leyen, forseti framkvæmdastjórnarinnar, hefur lagt á það áherslu að fjármálaáætlun ESB verði stefnumiðuð (e. policy based) en ekki áætlanamiðuð (e. program based) eins og verið hefur. Það kann að leiða af sér breytingar á uppbyggingu og úthlutun fjármuna úr sjóðum ESB á grundvelli samstarfsáætlana sem Ísland hefur tekið mjög virkan þátt í um langt skeið og notið góðs af, sbr. m.a. umfjöllun nýjan samkeppnishæfnissjóð ESB og umfjöllun um nýjan varnarmálasjóð ESB hér að framan. Þátttaka Íslands í samstarfsáætlunum ESB er einn af lykilávinningum af EES-samstarfinu. Íslenskir aðilar hafa staðið sig mjög vel í umhverfi samkeppnissjóða og reynslan hefur sýnt að sá aðgangur sem lykiláætlanir veita að alþjóðlegu rannsókn-, nýsköpunar-, vísinda-, mennta- og menningarsamstarfi hefur skipt sköpum fyrir Ísland og skilað ávinningi sem erfitt er að meta til fjár. Má þar einkum nefna Horizon Europe-áætlunina, Erasmus+ og Creative Europe. Íslensk verkefni hafa hlotið styrki sem samanlagt hafa verið mun hærrí í krónutölum en sem nemur kostnaði við þátttöku á undanförunum tímabilum. Sjá m.a. umfjöllun [Vaktarinnar 31. janúar 2025](#) um EES/EFTA-álit um þátttöku í samstarfsáætlunum ESB á tímabilinu 2028 – 2034.

Samstarfsáætlanir ESB eru starfræktar á skilgreindum tímabilum sem haldast í hendur við langtíma fjármálaáætlun sambandsins. Þátttaka EES/EFTA-ríkjanna í áætlunum er endurnýjuð reglulega því til samræmis. Núverandi tímabil nær til árána 2021 - 2027. Nú stendur yfir undirbúningur innan ESB fyrir nýtt tímabil samstarfsáætlana 2028 - 2034.

Mikilvægt er að Ísland í samstarfi við hin EES/EFTA-ríkin gæti vel að hagsmunum sínum við mótun tillagna ESB að nýjum áætlunum og hugi tímanlega að undirbúningi ákvarðana um mögulega þátttöku í einstökum áætlunum. Er álitnið að Ísland kunni að hafa mikilvæga og sérstaka hagsmuni af því, m.a. sökum fámennis, hvernig breytingarnar verði útfærðar. Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: MNH, FJR, ATRN, FRN, URN, UTN o.fl.)

- **Stefnumótun og umbætur sem talið er nauðsynlegt að ráðast í áður en til inntöku nýrra aðildarríkja kemur** (e. [An EU fit for enlargement: policy reviews and reforms](#)). Á vettvangi ESB er nú unnið að stefnumótun og undirbúningi umbóta sem talið er nauðsynlegt að ráðast í áður en til inntöku nýrra aðildarríkja kemur, sbr. umfjöllun [Vaktarinnar 8. nóvember 2024](#) um stækkunarstefnu ESB fyrir árið 2024. Talið er rétt m.a. með vísan til stefnuyfirlýsingar ríkisstjórnarinnar að setja málið á sérstakan vöktunarlista vegna stefnumótunaráætlana. (Málefnasvið: UTN)

4.8 Mál sem afgreidd hafa verið hjá ESB en bíða upptöku í EES-samninginn

4.8.1 Mál þar sem m.a. kann að vera þörf á mikilvægum efnislegum aðlögunum

- **Tilskipun um orkunýtni bygginga** (e. [Energy Performance Buildings Directive - EPBD](#))
Í maí 2024 var samþykkt ný tilskipun um orkunýtni bygginga, sbr. umfjöllun um málið í [Vaktinni 8. desember 2023](#). Upprunaleg gerð ESB um orkunýtni bygginga er frá 2010 og fékk Ísland undanþágu frá þeirri gerð á sínum tíma með sérstakri aðlögun. Árið 2018 voru samþykktar breytingar gerðinni frá 2010, en sú breytingagerð hefur þó ekki enn verið tekin upp í EES-samninginn. Með nýrri gerð sem vísað er til hér að framan eru gerðirnar frá 2010 og 2018 felldar úr gildi. Í vinnu við upptöku á gerðinni frá 2018 var lagt upp með að Ísland fengi áframhaldandi undanþágu. Það var samþykkt með yfirlýsingu af Íslands hálfu um áhrifamat nýrrar tilskipunar og þá um leið hvers kyns aðlögun sé nauðsynleg fyrir Ísland við upptöku hennar í EES-samninginn. Væntingar eru um að áhrifamatið muni nýtast í viðræðum Íslands við framkvæmdastjórn ESB um mögulegar aðlaganir. Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna. (Málefnasvið: URN, FRN)
- **Reglugerð um kolefnisjöfnunargjald við landamæri** (e. [Carbon Border Adjustment Mechanism – CBAM](#))
Reglugerðin er hluti af *fit for 55* löggjafarþakka ESB og hefur það að markmiði að vinna gegn svonefndum kolefnisleka, þ.e. þegar hætta er á að kolefnisfrek starfsemi flytjist til þriðju ríkja þar sem ekki hefur verið gripið til aðgerða til að draga úr loftslagsáhrifum eða kolefniskostnaður er minni en innan ESB. Er CBAM m.a. hugsað sem mótvægisáðgerð þegar endurgjaldslausar losunarheimildir fyrir staðbundinn iðnað innan ETS-kerfisins verði smám saman afnumdar á árunum 2026-2035. Reglugerðin gildir um vörur sem fluttar eru inn til ESB frá þriðju ríkjum og verða sett kolefnisjöfnunargjöld á ákveðna vöruflokka (sement, áburður, járn og stál, ál og vetni). Sjá nánari umfjöllun um reglugerðina í [Vaktinni 23. júní 2023](#).
Gert er ráð fyrir því að reglugerðin komi til framkvæmda 2026 en aðlögunartímabil verður í gildi frá 2023-2026. Vakta þarf vel þær framkvæmdagerðir sem verða settar á grundvelli CBAM reglugerðarinnar og gæta að því að hvergi í ferlinu verði til hindranir á útflutningi á íslenskum vörum svo sem áli. Einnig er mikilvægt að vakta sérstaklega þær breytingar sem framkvæmdastjórn ESB hefur nú þegar lagt til á CBAM-kerfinu, ásamt vinnu vegna uppfærslu á gerðinni sem er væntanleg árið 2026. Unnið er að upptöku gerðarinnar í EES-samninginn.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: URN, FJR)

- **Reglugerð um vistvænt flugvélaeldsneyti** (e. [RefuelEU Aviation](#))

Í reglugerðinni eru settar fram kröfur um hvert skuli vera lágmarkshlutfall vistvæns eldsneytis í flugi og munu reglurnar gilda frá 2025 og munu kröfur um hlutfall vistvæns eldsneytis síðan fara stigvaxandi á fimm ára fresti. Reglugerðin er íþyngjandi fyrir flugstarfsemi þar sem vistvænt eldsneyti er í dag margfalt dýrara en jarðefnaeldsneyti. Fjallað var um reglugerðina í [Vaktinni 5. maí 2023](#).

Gerðin hefur beina tengingu við framangreinda tilskipun um viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir í flugi og þá aðlögun sem samið var um fyrir Ísland vegna endurgreiðslu á kostnaðarmun á vistvænu flugeldsneyti og þotueldsneytis.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista vegna hagsmunagæslu á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: URN, IRN)

- **Reglugerð um breytingar á reglugerð um landnotkun, breytta landnotkun og skógrækt** (e. [Land-use, land-use change and Forestry - LULUCF](#))

Ísland ásamt Noregi hefur frá árinu 2019 átt í samstarfi við ESB um framkvæmd loftslagsskuldbindinga undir Parísarsamningnum þegar loftslagsgerðir ESB m.a. um samfélagslosun, sbr. umfjöllun hér að neðan, og landnotkun voru teknar upp í EES-samninginn. Árið 2023 var samþykkt breyting á LULUCF-reglugerðinni sem hluta af *Fit for 55* löggjafapakka ESB og í samræmi við uppfært markmið gagnvart Parísarsamningnum um 55% samdrátt í losun fyrir árið 2030, en fjallað hefur verið um löggjafarpakkann í [Vaktinni](#) við fjölmörg tilefni undanfarin ár. Reglugerðin fjallar um skuldbindingar og uppgjörsgæslur vegna losunar og bindingar kolefnis vegna landnotkunar á tímabilinu frá 2021 til 2030. Aðildarríki fá samkvæmt uppfærðri reglugerð markmið um samdrátt í nettó losun frá LULUCF flokkum fyrir árið 2030. Um er að ræða stórt hagsmunamál fyrir Ísland þar sem leiða má líkur að því að hugsanlegar kröfur samkvæmt gerðinni verði hlutfallslega meira íþyngjandi á Íslandi vegna þess hve landið er stórt en fámennt. Útfærsla við upptöku gerðarinnar í EES-samninginn getur þannig haft mikil áhrif á hverjar skuldbindingar Íslands verða er kemur að samdrætti í losun vegna landnotkunar til ársins 2030.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista vegna hagsmunagæslu á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: URN)

- **Reglugerð um breytingar á reglugerð um samfélagslosun** (e. [Effort sharing Regulation - ESR](#))

Eins og áður segir hefur Ísland, ásamt Noregi, frá árinu 2019 átt í samstarfi við ESB um framkvæmd loftslagsskuldbindinga undir Parísarsamningnum þegar loftslagsgerðir ESB m.a. um samfélagslosun og landnotkun í samræmi við markmið um 40% samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda fyrir árið 2030 voru teknar upp í EES-samninginn. Árið 2023 samþykkti ESB breytingu á reglugerðinni sem hluta af *Fit for 55* löggjafapakka ESB í samræmi við uppfært markmið gagnvart Parísarsamningnum um 55% samdrátt í losun fyrir árið 2030, en fjallað hefur verið um löggjafarpakkann í [Vaktinni](#) við fjölmörg tilefni undanfarin ár. Reglugerðin fjallar um skuldbindingar og uppgjörsgæslur vegna losunar

sem eru á beinni ábyrgð ríkja, einnig kallað samfélagslosun. Helsta breytingin felst í því að nú er gert ráð fyrir að hvert ríki fái uppfært markmið fyrir árið 2030 og byggt á því uppfærða árlega losunarúthlutun (e. Annual Emissions Allocation – AEA) fyrir árin 2023-2030. Hagsmunir Íslands felast m.a. í því að tryggja að hlutdeild Íslands og árleg losunarúthlutun Íslands verði byggð á fullnægjandi forsendum og endurspegli þá möguleika sem Ísland hefur til að draga úr losun. Þá þarf að skoða upptöku gerðarinnar í EES-samninginn í samhengi við upptöku á LULUCF-breytingareglugerðinni, sbr. umfjöllun um þá gerð hér að framan.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista vegna hagsmunagæslu á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: URN)

- **Vottunarrammi vegna fjarlægingar kolefnis (e. [Carbon Removals and Carbon Farming Certification – CRCF](#))**

Með reglugerðinni er kveðið á um valfrjálsan vottunarramma fyrir aðferðir við varanlega kolefnisbindingu, kolefnisföngun með ræktun og kolefnisgeymslu í vörum, sbr. nánari umfjöllun um málið í [Vaktinni 1. mars 2024](#).

Gerðin er ekki merkt EES-tæk, en vegna loftslagsmarkmiða Íslands, fjölda verkefna á Íslandi sem byggja á kolefnisbindingu og vegna þess hvað gerðin tengist náð öðrum gerðum sem hafa verið teknar upp í EES-samninginn er álitid að gerðin geti varðað sérstaka hagsmuni Íslands.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: URN)

- **Reglugerð um Félagslega loftslagssjóðinn (e. [Social Climate Fund - SCF](#))**

Með reglugerðinni er setur á fót svokallaðar félagslegur loftslagssjóður sem mun starfa á tímabilinu 2026-2032, en með sjóðnum er ætlunin að styðja aðildarríkin í því að koma til móts við viðkvæm heimili, örfyrirtæki og viðkvæma notendur samgangna við að takast á við áhrif kolefnisverðlagningar. Fjallað var um málið í [Vaktinni 13. janúar 2023](#).

Gert er ráð fyrir að aðildarríkin leggi fyrir framkvæmdastjórnina félagslegar loftslagsáætlanir sem eiga að innihalda nýjar eða núverandi ráðstafanir og fjárfestingar til að takast á við áhrif kolefnisverðlagningar á viðkvæma aðila. Greiðslur úr sjóðnum til aðildarríkjanna verða síðan inntar af hendi þegar viðeigandi samþykktum áföngum og markmiðum sem tilgreind eru í áætluninni hefur verið náð. Sjóðurinn er fjármagnaður með sölu losunarheimilda úr viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir sem Ísland tekur fullan þátt í. Ísland kemur því að fjármögnun félagslega loftslagssjóðsins í gegnum viðskiptakerfið og er mikilvægt við mat á mögulegri upptöku á gerðinni að tryggja sérstaklega hagsmuni Íslands þegar kemur að aðgengi Íslands að fjármagni úr sjóðnum. Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: MNH, FRN o.fl.)

- **Reglugerð um stafræna markaði (e. [Digital Markets Act](#))**

Reglugerð um stafræna markaði varðar starfsemi stórra og umfangsmikilla aðila (e. gatekeepers) sem reka stafræna vettvanga og miðar að því að tryggja aukna samkeppni á stafrænum mörkuðum með því að koma í veg fyrir að stórfyrirtæki misnoti markaðsstyrk sinn og að auðvelda nýjum aðilum að koma inn á markaðinn. Gerðinni er ætlað að tryggja

gagnsæja og sanngjarna viðskiptahætti gagnvart bæði fyrirtækjum og neytendum. Fjallað var um málið í [Vaktinni 18. nóvember 2022](#).

Í gerðinni felast álitæfni tengd tveggja stoða eðli EES-samningsins sem varðar eftirlit og framkvæmd. EES/EFTA-ríkin vinna nú að gerð aðlagana m.t.t. upptöku hennar í EES-samninginn.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: ATRN)

- **Reglugerð um stafræna þjónustu** (e. [Digital Services Act](#)).

Reglugerð um innri markað fyrir stafræna þjónustu fjallar fyrst og fremst um milliliði (e. intermediaries) og stafræna vettvanga (e. digital platforms) og hefur að meginmarkmiði að vernda neytendur og grundvallarréttindi þeirra á netinu, auka gagnsæi og skýra ábyrgð aðila sem veita þjónustu á netinu og stuðla að samkeppni, nýsköpun og vexti. Fjallað var um málið í [Vaktinni 18. nóvember 2022](#).

Í gerðinni felast álitæfni tengd tveggja stoða eðli EES-samningsins. EFTA-ríkin innan EES vinna nú að gerð aðlagana m.t.t. upptöku hennar í EES-samninginn.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: ATRN)

- **Reglugerð um kolefnishlutlausan iðnað** (e. [Net Zero Industry Act - NZIA](#)).

Reglugerðin mælir fyrir um aðgerðir til að styrkja kolefnishlutlausan iðnað og tækni og er liður í því að tryggja að ESB nái markmiðum sínum í loftslagsmálum og stuðla að orkuöryggi innan sambandsins. Reglugerðin kveður m.a. á um einfaldari og skilvirkari leyfisveitingarferla og forgang kolefnishlutlausra verkefna. Fjallað var um málið í [Vaktinni 24. mars 2023](#).

Um er að ræða svonefnda þverlæga gerð, þar sem hluti gerðarinnar fellur innan EES-samningsins og hluti utan hans og mun væntanlega þurfa bæði efnislegar og tæknilegar aðlaganir á gerðinni við upptöku hennar í EES-samninginn m.a. hvað varðar tengsl við þriðju ríki og þátttöku EES/EFTA-ríkjanna í Evrópskum vettvangi um kolefnishlutleysi (Net-Zero Europe Platform). Þá er fyrir séð að reglugerðin muni ýta undir eftirspurn eftir áli sem er skilgreint sem strategískt mikilvægt hráefni og er ómissandi fyrir græn og stafræn umskipti, iðnað hvers konar og eru hagsmunir Íslands sem álútflytjanda í þeim skilningi jafnframt sérstakir.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að setja málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefnasvið: URN og ATRN)

- **Reglugerð um mikilvæg hráefni** (e. [Critical Raw Materials Act - CRMA](#)).

Með reglugerðinni eru m.a. lagðar til breytingar sem miða að því að draga úr stjórnsýslubyrði með einföldun leyfisveitingarferla og straumlínulögun aðfangakeðja fyrir verkefni sem tengjast mikilvægum hráefnum. Enn fremur er komið á fót sérfræðivettvangi sem mun hafa það hlutverk að veita ráðleggingar og samræma gerð viðskiptasamninga og annarra samstarfssaminga ESB við þriðju ríki til að dreifa áhættu og tryggja aðfangakeðjur mikilvægra hráefna.

Markmið reglugerðarinnar er að tryggja framboð og aðgang að mikilvægum hrávörum innan ESB en nægt framboð ýmissa mikilvægra hráefna er nauðsynlegt vegna grænna og

stafrænna umskipta, geimáætlunar ESB, varnarmála og svo mætti lengi telja. Fjallað var um málið í [Vaktinni 24. mars 2023](#).

Um er að ræða svonefnda þverlæga gerð, þar sem hluti gerðarinnar fellur innan EES-samningsins og hluti utan hans og mun væntanlega þurfa bæði efnislegar og tæknilegar aðlaganir á gerðinni við upptöku hennar í EES-samninginn m.a. hvað varðar landfræðilegt gildissvið og tengsl við þriðju ríki. Þá er fyrir séð að reglugerðin muni ýta undir eftirspurn eftir áli sem er skilgreint sem strategískt mikilvægt hráefni og er ómissandi fyrir græn og stafræn umskipti, iðnað hvers konar og eru hagsmunir Íslands sem álútflytjanda í þeim skilningi jafnframt sérstakir.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefna svið: ATRN og URN)

- **Tilskipun um hreinsun skólps frá þéttbýli** (e. [Urban Waste Water Treatment Directive](#)).

Tilskipunin kemur í stað eldri tilskipunar frá 1991 sem þegar er hluti af EES-samningnum. Aðildarríki ESB eiga að innleiða gerðina í landslög eigi síðar en 31. júlí 2027. Síðan eru tímafreistir fyrir tiltekin ákvæði gerðarinnar, lengst til 2045. Markmið nýrrar tilskipunar er að vernda umhverfið gegn mengun skólps til viðbótar við að innleiða strangari reglur um hreinsun og víkka út gildissvið hennar þannig að hún nái til minni þéttbýlisstaða og fleiri mengunarefna, þar á meðal örmengunarefna og örplasts. Tilskipunin er hluti af stærri heildarstefnumörkun og aðgerðapakka ESB á sviði umhverfismála og öðrum aðgerðum sem miða að því að draga úr mengun í umhverfi. Þar á meðal má nefna aðgerðaáætlun um núllmengun (e. Zero Pollution action plan), samþættingu á kröfum vatnatilskipunarinnar, tilskipun um umhverfisgæðakröfur í vatni og tilskipun um grunnvatn, sem og væntanlegri stefnuáætlun um viðnámsþol vatns. Sjá nánari umfjöllun um málið í [Vaktinni 2. febrúar 2024](#).

Unnið er að upptöku gerðarinnar í EES-samninginn. Ljóst þykir að Ísland getur ekki samþykkt upptöku gerðarinnar í EES-samninginn án efnislegra aðlagana sem taka tillit til sérstakra aðstæðna á Íslandi og að kostnaður samfara henni verði að vera í samræmi við ávinning af væntanlegri innleiðingu. Mikilvægt er að vinna áfram náið með haghöfum á Íslandi vegna þessa undirbúnings. Reglur á sviði fráveitna hafa mikil áhrif á sveitarfélögin sem bera ábyrgð á uppbyggingu og rekstri þeirra. Þá hefur sveitarstjórnarvettvangur EES/EFTA-ríkjanna sent frá sér [álit/orðsendingu](#) um innleiðingu gerðarinnar, þar sem fram koma sjónarmið um hvað eigi að leggja áherslu á við upptöku gerðarinnar í EES-samninginn. Eins hefur gerðin áhrif á aðra haghafa eftir atvikum, svo sem atvinnulífið þ. á m. lyfja- og snyrtivörugeirann.

Ljóst er að Ísland hefur mikla og sértæka hagsmuni þegar kemur að upptöku gerðarinnar í EES-samninginn og innleiðingu hennar í framhaldinu, þar sem framkvæmdagerðir verða einnig settar.

Með hliðsjón af framangreindu er talið rétt að færa málið á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefna svið: URN)

- **Reglugerð um stofnun Evrópsku peningabættisstofnunarinnar** (e. [Regulation establishing the Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism and amending](#))

Í lok maí 2024 samþykkti ESB reglugerð sem setti á fót Evrópsku

Peningabættisvarnarstofnunina (AMLA) ásamt tveimur öðrum gerðum á sviði

peningabættisvarna. Gert er ráð fyrir að stofnunin hefji störf 1 júlí 2025 og að gerðirnar verði komnar að fullu til framkvæmda í lok árs 2027. Með gerðunum er AMLA falið umfangsmikið beint eftirlit með völdum tilkynningarskyldum aðilum á fjármálamarkaði. Upptaka gerðanna í EES samninginn, með nauðsynlegum aðlögunum, er í forgangi og má gera ráð fyrir að horft verði til þeirrar tveggja stoða lausnar sem byggt var á við innleiðingu hins evrópska eftirlitskerfis á fjármálamarkaði, en hafa verður í huga að stjórnskipulag stofnunarinnar er frábrugðið að því leyti að ekki er gert ráð fyrir að aðildarríki eigi fulltrúa í framkvæmdastjórn stofnunarinnar (e. Executive board).

Með hliðsjón af framangreindu er málið fært á forgangslista á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: DMR, FJR)

- **Tilskipun um viðunandi lágmarkslaun** (e. [Directive on adequate minimum wages in the European Union](#))

Tilskipun um lágmarkslaun var samþykkt þann 4. október 2022. Tilskipunin miðar að því að tryggja viðunandi lágmarkslaun í Evrópu og stuðla í auknum mæli að því að laun séu ákveðin með frjálsum kjarasamningum. Sérfræðingar Íslands og Noregs hafa litið svo á að tilskipunin falli ekki undir EES-samninginn en framkvæmdastjórn ESB hefur gert athugasemdir við þá niðurstöðu. Danir höfðu mál fyrir Evrópudómstólnum þar sem þeir telja ESB hafa farið út fyrir valdsvið sitt með setningu reglugerðarinnar, sbr. umfjöllun [Vaktarinnar 27. janúar 2023](#) og [17. janúar 2025](#) um málshöfðunina.

Með hliðsjón af framangreindri stöðu málsins er talin ástæða til að færa málið á forgangslista á grundvelli annarra sjónarmiða.

(Málefнасvið: FRN, FJR)

- **Reglugerð um varnir gegn eyðingu skóga** (e. [Deforestation Regulation](#)).

Reglugerðin er hluti af víðtækari viðleitni ESB til að berjast gegn loftslagsbreytingum og stuðla að sjálfbærri neyslu, en með reglugerðinni eru settar hömlur á markaðssetningu vara á innri markaðnum ef álitnið er að hráefnið í vörurnar komi frá ræktunarlandi sem áður var skógi vaxið en hefur verið rutt. Kemur reglugerðin í staðinn fyrir [eldri gerð](#) sama eðlis sem þó náði aðeins til viðskipta með timbur. Fjallað var um reglugerðina í [Vaktinni 25. október 2024](#).

Þar sem gerðin er þverlæg í þeim skilningi að hún fellur ekki að öllu leyti undir EES-samninginn er þess að vænta að efnislegra aðlagana verði þörf við upptöku gerðarinnar í samninginn sem nú er unnið að á vettvangi sameiginlegu EES nefndarinnar.

Er talið rétt að færa málið á forgangslista vegna hagsmunagæslu á grundvelli sérstakra hagsmuna.

(Málefнасvið: ATRN, URN)

4.8.2 Mál þar sem upptaka í EES-samninginn hefur tafist óhóflega

Sbr. til hliðsjónar umfjöllun um forgangsstöðun tafamála í kafla 2.3 að framan.

- **Gerðir sem varða erfðabreytt matvæli**

Elstu gerðirnar um erfðabreytt matvæli (GMO) sem enn hafa ekki verið teknar upp í EES-samninginn eru frá árinu 2003 en samtals bíða nú 11 gerðir á þessu sviði upptöku og varða þær m.a. erfðabreytt matvæli og fóður, rekjanleika og merkingu erfðabreyttra lífvera og rekjanleika matvæla og fóðurvara sem framleidd eru úr erfðabreyttum lífverum. Er talin ástæða til að færa framangreind mál á forgangslista sem tafamál.

(Málefнасvið: ATRN)

- **Hagtölugerðir**

Um er að ræða ýmsar gerðir á sviði hagtalna sem varða t.d. endurupptöku á orku- og orkuverðstöðfræði og tölfraði um fólksflutninga og umsækjendur um alþjóðlega vernd. Er talin ástæða til að færa umrædd mál á forgangslista sem tafamál.
(Málefнасвиð: FOR)

- **Orkugerðir**

Undir samheitinu hreinorkugerðir eru gerðir um orkunýtni (EED), endurnýtanlega orku (e. Renewable Energy Directive, RED), orkunýtni bygginga (EPBD), eftirlits- og stjórnunarkerfi (e. Governance Regulation) og gerðir um raforkumarkaðsmál. Upptaka umræddra gerða hefur tafist nokkuð en markvisst er nú unnið að því að minnka þann upptökuhalla.
Er talin ástæða til að færa umrædd mál á forgangslista sem tafamál.
(Málefнасвиð: URN)

5. Greining á helstu verkefnum sem snúa að tvíhliða samskiptum Íslands og ESB

Aðildarríki ESB eru meðal okkar nánustu bandalags- og samstarfsríkja. Þar eru einnig okkar mikilvægustu markaðir. Það er því stöðugt forgangsverkefni að Ísland vinni náið með og gæti ötulllega hagsmuna Íslands gagnvart sameiginlegum stofnunum þessara ríkja innan ESB. Grunnstoð þessara samskipta er vitaskuld hið nána samstarf EES/EFTA-ríkjanna við ESB í gegnum rekstur og framkvæmd EES-samningsins og þátttaka allra EFTA-ríkjanna í Schengen-samstarfinu. Auk þessa á Ísland í tvíhliða samskiptum við ESB, bæði á sjálfstæðum grunni en einnig eftir atvikum í samstarfi eða samvinnu við önnur ríki sem standa utan ESB, m.a. um viðskiptamál og margvísleg pólitísk málefni. Hér á eftir eru helstu þættir tvíhliða og marghliða samskipta Íslands og ESB, sem falla utan EES-samningsins, rakin í grófum dráttum og greind með áherslu á málefni sem helst eru í deiglu nú um stundir og ástæða þykir til að forgangsraða með hliðsjón af hagsmunagæslu, sbr. niðurstöður forgangsröðunar í 6. kafla.

Í lok umfjöllunar um hvern málaflokk tvíhliða samskipta er, líkt og í 4. kafla, tilgreint undir málefнасвиð hvaða ráðuneytis eða ráðuneyta málin falla að meginstefnu, sbr. forsetaúrskurð um skiptingu stjórnarmálefna á milli ráðuneyta í Stjórnarráði Íslands.

5.1 Landamæravarsla og innri öryggismál – Schengen-samstarfið

Ísland undirritaði samning um þátttöku í Schengen-samstarfinu í desember 1996, samhliða Danmörku, Finnlandi, Noregi og Svíþjóð og kom samningurinn til framkvæmda í mars 2001. Öll aðildarríki ESB eiga aðild að samstarfinu fyrir utan Írland og Kýpur sem og öll EFTA-ríkin. Schengen-samstarfið felst í grundvallaratriðum í tvennu. Annars vegar afnámi persónubundins eftirlits á innri landamærum Schengen-ríkja og hins vegar mótvægisáðgerðum sem felast einkum í samræmdum reglum um eftirlit á ytri landamærum Schengen-svæðisins og samvinnu lögregluliða meðal þátttökuríkjanna, þ. á m. rekstri Schengen-upplýsingakerfisins, til að tryggja öryggi borgara á Schengen-svæðinu. Afnámi persónubundins eftirlits á innri landamærum Schengen-ríkjanna er ætlað að greiða fyrir frjálsri för fólks innan Evrópu sem fellur undir fjórfrelsi innri markaðar ESB.

Schengen-samstarfið hefur vaxið og umfang þess aukist umtalsvert undanfarin ár. Bæði hefur þátttökuríkjum þess fjölgað auk þess sem regluverk samstarfsins verður sífellt umfangsmeira og flóknara. Um leið eykst mikilvægi hagsmunagæslu Íslands og vinna henni tengdri. Sem aðili að Schengen-samstarfinu hefur Ísland greiðan aðgang að mótun nýrra Schengen-gerða allt frá því tillaga er lögð fram og rædd í sérfræðinganefndum upp í sendiráðunautafundi, stýrinefndir, sendiherrafundi og loks á ráðherrafundum.

Á meðal helstu mála á döfinni í Schengen-samstarfinu er innleiðing aðildarríkja á verndarsamkomulagi ESB (e. Pact on Migration and Asylum) frá júní 2024. Gerðirnar sem felast í samkomulaginu eiga að vera komnar að fullu til framkvæmda í júní 2026, sbr. nánari umfjöllun í Vaktinni [19. janúar 2024](#) og [28. júní](#) sama ár. Um afar umfangsmikla löggjöf er að ræða sem hefur það að markmiði að ná betri yfirsýn og stjórn á málefnum einstaklinga í ólögmætri för innan Schengen-svæðisins og að bæta og hraða málsmeðferð umsókna um alþjóðlega vernd. Ákveðnar gerðir samkomulagsins teljast til þróunar á Schengen-regluverkinu og eru því skuldbindandi fyrir Ísland.

Auk framangreinds lagði framkvæmdastjórn ESB í mars 2025 fram löggjafartillögu um sameiginlegt evrópskt endursendingarkerfi. Fjallað var um málið í [Vaktinni 21. mars 2025](#). Tillagan, sem er í formi reglugerðar, er ætlað að koma í stað gildandi brottvísunartilskipunar sambandsins frá árinu 2008 sem hefur verið innleidd í íslenska löggjöf. Markmið tillögunnar er að auka skilvirkni og einfalda málsmeðferð við endursendingar útlendinga í ólögmætri dvöl og samhæfa regluverk aðildarríkja í þessum efnum. Mikilvægt er að gætt sé að hagsmunum Íslands við áframhaldandi vinnu tillögunnar enda verður reglugerðin skuldbindandi fyrir Ísland, sbr. einnig umfjöllun um tillöguna í kafla 4.2 hér að ofan.

Á meðal annarra forgangsmála innan Schengen-samstarfsins er samhæfing stórra upplýsingatæknikerfa (e. interoperability) til að styrkja eftirlit á ytri landamærum svæðisins. Um afar umfangsmikil upplýsingatæknikerfi er að ræða, m.a. komu- og brottfararkerfið (e. Entry/Exit System) og evrópska ferðaupplýsinga- og ferðaheimildakerfið (e. ETIAS), með tilheyrandi flókna og kostnaðarsama innleiðingu. Þá er mikil vinna framundan við að auka varnir svæðisins gegn fjölþáttaógnum (e. hybrid threats), misnotkun á flóttu- og farandfólki í pólitískum tilgangi (e. instrumentalisation), smygli á farandfólki, fíkniefnum og vopnum, styrkja almennt eftirlit á ytri landamærum, auka lögreglusamstarf og styrkja mikilvægar stofnanir ESB á sviði dóms- og innanríkismála, m.a. Europol og Frontex.

Loks er vert að geta þess að Ísland á í fjölmörgum tvíhliða samningaviðræðum við ESB um aðild okkar að ýmsum gerðum, kerfum og stofnunum á sviði dóms- og innanríkismála. Má þar m.a. nefna viðræður um aukaaðild að stofnun ESB um alþjóðlega vernd (e. European Union Asylum Agency), aðgang að evrópska upplýsingakerfinu um sakaskrár (e. European Criminal Records Information System) og um gerð samnings um afhendingu farþegaupplýsinga (e. Passenger Name Record). Þá er til skoðunar aðkoma Íslands að framkvæmd regluverks ESB um stafræn sönnunargögn í sakamálum (e. e-Evidence).

(Málefnasvið: DMR, UTN)

5.2 Varnar- og öryggismál

Þróun varnarsamstarfs á vettvangi ESB hefur verið afar hröð á undanförunum misserum, og er ljóst að allsherjarinnrás Rússlands í Úkraínu 24. febrúar 2022 og sú gjörbreytta staða í varnar- og öryggismálum í álfunni sem skapast hefur í kjölfar innrásarinnar hefur flýtt mjög fyrir þeirri þróun. Þannig er ESB í vaxandi mæli farið að gera sig gildandi á sviði varnar- og öryggismála og mótað

stefnu um hvernig það geti styrkt aðildarríkin til að efla hernaðarmátt sinn, m.a. með því að styðja við sameiginleg innkaup þeirra, styðja aðildarríkin í að fjárfesta í frekari hergögnum og tæknibúnað, aðstoða þau við að auka hreyfanleika og flutningagetu herafla þeirra og styrkja samræmingu og samhæfingu á liðsafla þeirra, sbr. nánari umfjöllun í [Vaktinni 21. mars 2025](#) um hvítbók um varnarmál og um endurvopnunaráætlun ESB, sbr. einnig m.a. áform ESB um nýjan varnarmálasjóð sem fjallað er um hér að framan í skjalinu.

Breyttar áherslur ESB á sviði varnarmála hafa ekki einvörðungu snúið að innri stefnumótun og skipulagi heldur einnig að tvíhliða samskiptum ESB við ríki utan sambandsins. Þáttur í því eru samstarfsyfirlýsingar eða -samningar um öryggis- og varnarmál en með þeim er hrint í framkvæmd tillögum í strategískri áætlun ESB sem samþykkt var af öllum aðildarríkjum ESB einungis fáum vikum eftir að árásarstríð Rússlands gagnvart Úkraínu braust út og nefnd er [Strategic Compass](#). Á grundvelli þessarar áætlunar hefur ESB nú þegar undirritað samstarfsyfirlýsingar við nokkur ríki, þ. á m. við Noreg, og eru fleiri slíkir yfirlýsingar í farvatninu m.a. við Bretland, sbr. umfjöllun í [Vaktinni 14. febrúar 2025](#) um þróun og stöðu varnarsamstarfs á vettvangi ESB.

Mikilvægt er að íslensk stjórnvöld fylgist vandlega með þróun stefnumótunar ESB í varnar- og öryggismálum og styrki samstarf við ESB á því sviði og er gert ráð fyrir að slíkt tvíhliða samstarf Íslands og ESB verði meðal mikilvægustu forgangsmála í hagsmunagæslu gagnvart ESB á næstu árum.

(Málefnasvið: UTN, DMR)

5.3 Utanríkisviðskipti

Utanríkisviðskiptastefna ESB byggir á eflingu frjálsra viðskipta og virðingu fyrir leikreglum alþjóða viðskiptakerfisins. ESB stendur hins vegar frammi fyrir því að vaxandi verndarstefna af hálfu annarra helstu efnahagsvelda heims skekkir samkeppnisstöðu fyrirtækja innan EES-svæðisins, og dregur úr virðingu fyrir leikreglum alþjóða viðskiptakerfisins. Framangreind þróun er talin rýra samkeppnishæfni atvinnulífs í ESB sem hefur aukið þrýsting á að ESB grípi til aðgerða til að vernda iðnað og atvinnulíf í ESB-ríkjunum. Utanríkisviðskiptastefna ESB fellur utan við gildissvið EES-samningsins en hins vegar er mikilvægt, nú sem aldrei fyrr, að fylgst sé vandlega með þróun utanríkisviðskiptastefnu ESB, enda kunna aðgerðir ESB á því sviði að hafa áhrif á aðgang íslenskra fyrirtækja að mörkuðum innan ESB.

Þá liggur fyrir að í [samningum](#) milli Íslands og ESB um tollkvóta sem gerður var í nóvember 2023 í tengslum við samning EES/EFTA-ríkjanna um framlög í Uppbyggingarsjóð EES á tímabilinu 2021-2028 er sérstakt ákvæði um heildarendurskoðun á viðskiptakjörum Íslands og ESB á samningstímanum, sbr. umfjöllun [Vaktarinnar 8. desember 2023](#).

Mikilvægt er að halda uppi sívirkri hagsmunagæslu gagnvart ESB á þessu viði og koma áherslum og afstöðu Íslands reglulega á framfæri við þá sem koma að mótun utanríkisviðskiptastefnu ESB. Einkum er mikilvægt að koma því á framfæri að aðgerðir sem ESB grípur til í því skyni að bregðast við utanríkisviðskiptastefnu og aðgerðum annarra ríkja leiði ekki til nýrra hindrana gagnvart íslenskum fyrirtækjum, svo sem á sviði tollamála, og er gert ráð fyrir að það verði á meðal mikilvægustu forgangsmála í hagsmunagæslu gagnvart ESB á næstu misserum.

(Málefnasvið: UTN, ATRN, FJR)

5.4 Beiting þvingunarráðstafanna

Á grundvelli EES-samstarfsins býður ESB EES/EFTA-ríkjunum að taka undir þvingunaraðgerðir sem áhrif hafa á innri markaðinn. Ísland hefur tekið undir og innleitt allar nógildandi þvingunaraðgerðir ESB, þ.m.t. alla 16 þvingunaraðgerðarpakka ESB vegna innrásarstríðs Rússlands í Úkraínu. Þvingunaraðgerðir ESB eru innleiddar í íslenskan rétt á grundvelli heimildar í 5. gr. laga nr. 68/2023 um framkvæmd alþjóðlegra þvingunaraðgerða og frystingu fjármuna, að viðhöfðu samráði við utanríkismálanefnd Alþingis. Alls framfylgir Ísland nú þvingunaraðgerðum gagnvart 30 ríkjum, auk hryðjuverkasamtaka og vegna efnavopna, alvarlegra mannréttindabrota og netárása.

Ísland hefur ekki beina aðkomu að ákvörðunum ESB um nýjar þvingunaraðgerðir eða tilnefningum á lista yfir aðila eða annað viðfang þvingunaraðgerða. Hins vegar fylgist Ísland náið með samtölum og viðræðum innan ESB um þvingunaraðgerðir og hefur m.a. undanfarið verið boðið að taka þátt í fundum ráðsins með aðildarríkjum og samstarfsríkjum um þvingunaraðgerðir (High Level Group on Union Restrictive Measures). Þá tekur Ísland þátt í samstarfi og samráði NB8 og N5 ríkja um þvingunaraðgerðir. Er talin ástæða til þess að Ísland styrki samstarf á þessu sviði enn frekar og leggi áherslu á að koma ávallt fram sem traustur og áreiðanlegur samstarfsaðili á þessu sviði þegar um er að ræða baráttu fyrir friði, mannréttindum og lýðræði.

(Málefнасvið: UTN)

5.5 Sjávarútvegsmál

EES-samningurinn nær hvorki til sjávarútvegs né landbúnaðar. Ýmis málefнасvið sem hafa nána tengingu við þessar atvinnugreinar eru þó á hinn bóginn hluti af samningnum, s.s. heilbrigði og velferð dýra, þ.m.t. sjávardýra, plöntuheilbrigði, fóður, áburður, matvæla- og dýraeftirlit o.fl.

Í gildi eru nokkrir tvíhliða samningar milli Íslands og ESB á sviði sjávarútvegs. Fyrst ber að nefna [viðskiptasamning milli aðila frá 1972](#). Í bókun 6 við samninginn er kveðið á um tollfrelsi í viðskiptum með helstu tegundir sjávarafurða á milli aðila og tollkvóta á nokkrar tegundir. Í EES-samningnum, [bókun 9](#), er einnig fjallað um viðskipti með sjávarafurðir milli aðila. Þessir samningar veittu Íslandi u.þ.b. 95% viðskiptafrelsi með sjávarafurðir í útflutningi til ESB á árinu 1995 en með breyttri samsetningu útfluttra sjávarafurða frá Íslandi hefur þetta hlutfall farið minnkandi. Samningarnir kveða á um fullt viðskiptafrelsi með sjávarafurðir frá ESB til Íslands.

Í 115 gr. EES-samningsins er fjallað um Uppbyggingarsjóð EES. Í sömu grein er vísað til ráðstafana er varða landbúnað og sjávarútveg. Það er ástæðan fyrir því að rætt er um tollkvóta fyrir sjávarafurðir þegar samið er um framlög í Uppbyggingarsjóðinn á 7 ára fresti. Niðurstaðan varðandi tollkvótanna verður nýr viðauki við samninginn frá 1972.

Auk viðskiptasamnings með sjávarafurðir er í gildi tvíhliða [fiskveiðisamningur](#) milli Íslands og ESB frá 1992. Samkvæmt samningnum fékk Ísland 30.000 tonna veiðiheimildir í loðnu í grænenskri lögsögu gegn því að ESB fengi 3.000 tonna veiðiheimildir af karfa á Reykjaneshrygg. Samningurinn hefur á hinn bóginn verið óvirkur í nokkur ár vegna veiðibanns á karfa á Reykjaneshrygg.

Loks er í gildi [samningur](#) á milli Íslands og ESB um samstarf á sviði sjávarútvegs frá 1993. Samningurinn kveður m.a. á um samstarf á sviði fiskveiðistjórnunar þ.m.t. sjálfbærni og gagnkvæm skilyrði vegna veiða hjá hvorum aðila um sig. Á árinu 2024 hófst vinna við gerð viljayfirlýsingar (e. memorandum of understanding - MOU) milli Íslands og ESB um víðtækt samstarf á sviði sjávarútvegs, s.s. á sviði sjálfbærni, rannsókna og þróunar, samstarfs í málum

sem tengjast norðurskautssvæðinu, um líffræðilegan fjölbreytileika í hafinu, og um eftirlit, stjórnun og samstarf á sviði fiskeldis. Fyrirhugað er að skrifa undir viljayfirlýsinguna á árinu 2025.

Í [samningum](#) milli Íslands og ESB um tollkvóta sem gerður var í nóvember 2023 í tengslum við samning EES/EFTA-ríkjanna um framlög í Uppbyggingarsjóð EES á tímabilinu 2021-2028 er eins og áður segir sérstakt ákvæði um heildarendurskoðun á viðskiptakjörum Íslands og ESB á samningstímanum, sbr. umfjöllun [Vaktarinnar 8. desember 2023](#).

(Málefнасvið: ATRN, UTN)

5.6 Landbúnaðarmál

Í viðskiptasamningi milli Íslands og ESB frá 1972, sem áður er vikið að, var einnig kveðið á um tollfrelsi með tilteknar landbúnaðarvörur, sbr. bókun 2 við samninginn. Árið 2001 var hins vegar gerður nýr viðskiptasamningur milli aðila um unnar landbúnaðarafurðir og árið 2007 enn annar samningur um viðskipti með óunnar landbúnaðarvörur og gildir samningurinn frá 1972, því nú einungis um sjávarafurðir.

Í EES-samningnum, [bókun 3](#), er einnig fjallað um viðskipti með landbúnaðarafurðir milli aðila. Árið 2015 var gerður nýr tvíhliða samningur milli Íslands og ESB um viðbótarfríðindi í viðskiptum með landbúnaðarvörur. Sá samningur tók gildi 1. maí 2018 og var um að ræða pakka af þremur samningum, þ.e. [samning](#) um breytingar á bókun 3 við EES-samninginn um unnar landbúnaðarvörur, [samning](#) á grundvelli 19. gr. EES-samningsins og [samning](#) um gagnkvæma viðurkenningu á heitum landbúnaðarvara (e. GI) sem vísa til uppruna. Fyrri tveir samningarnir leystu af hólmi eldri samninga sem gerðir höfðu verið á sama grundvelli.

Gildandi samningar milli Íslands og ESB fela í sér víðtækt viðskiptafrelsi með landbúnaðarvörur á milli aðila. Þannig er fullt viðskiptafrelsi með unnar landbúnaðarvörur á milli aðila en enn eru tollar á viðkvæmum óunnnum landbúnaðarvörum. Auk þess eru í gildi tollkvótar á innflutningi á helstu kjöttegundum frá ESB til Íslands ásamt skyri, smjöri og ostum. Á móti eru tollkvótar á útflutningi á íslensku lambakjöti, skyri, smjöri, osti, aliflugla- og svínakjöti frá Íslandi til ESB.

(Málefнасvið: ATRN)

5.7 Heilbrigðismál

Samstarf Íslands og ESB á sviði heilbrigðismála tók miklum breytingum eftir að kórónuveirufaraldurinn braust út í byrjun árs 2020. Síðan þá hefur Ísland sóst eftir nánara samstarfi við ESB á þessu sviði og þá einkum á sviði neyðarviðbúnaðar vegna heilbrigðisógna. Þátttaka Íslands í samstarfi á þessu sviði hefur að ýmsu leyti verið felld undir EES-samningsins en einnig hafa tvíhliða viðræðum við ESB um þátttöku í samstarfi sem liggur utan samningsins átt sér stað og er þar einkum vísað til nýrrar Neyðar- og viðbragðsskrifstofu ESB á sviði heilbrigðismála (e. Health Emergency Preparedness and Response Authority - HERA). Óformlegar viðræður hafa staðið yfir með hléum í um tvö og hálf ár. Þess er nú vænst að formlegar samningaviðræður hefjist á fyrri hluta árs 2025. Sjá til hliðsjónar umfjöllun [Vaktarinnar 11. október 2024](#) og er gert ráð fyrir að framgangur þeirra viðræðna verði í forgangi vegna hagsmunagæslu á komandi misserum.

(Málefнасvið: HRN)

5.8 Loftslagsmál

Ísland hefur um langt árabíl átt í samstarfi við ESB á sviði loftslagsmála og verið nánir samstarfsaðilar við stefnumótun og innleiðingu regluverks í samræmi við alþjóðlegar skuldbindingar undir hatti Loftslagssamnings sameinuðu þjóðanna (UNFCCC).

Samstarf Íslands og ESB á sviði loftslagsmála er ýmist byggt á gerðum sem falla undir EES-samninginn eða eru taldar falla utan gildissviðs samningsins og getur það á tíðum verið matsatriði hvort einstakar ESB-gerðir á sviði umhverfismála falli undir EES-samninginn eða ekki. Gerðir sem varða viðskiptakerfi ESB með loftslagsheimildir (e. Emissions Trading System - ETS) hafa verið teknar upp í EES-samninginn frá árinu 2008 og taka EES/EFTA-ríkin fullan þátt í ETS-kerfinu. Hins vegar hafa aðrar ESB-gerðir vegna skuldbindinga í loftslagsmálum almennt verið taldar falla utan efnislegs gildissviðs EES-samningsins.

Árið 2015 gerðu Ísland og ESB með sér sérstakt [tvíhliða samkomulag](#) um sameiginlegar efndir á seinna skuldbindingartímabili Kýótó-bókunarinnar, 2013-2020, um 20% minnkun losunar til ársins 2020 miðað við árið 1990. Með þessu fyrirkomulagi þurfti ekki að semja um sérlausnir fyrir Ísland vegna losunar frá stóriðju á vettvangi Kýótó-bókunarinnar, vegna þess að ETS losun fellur undir EES-samninginn, en ekki samfélagslosun (ESR) eða losun og bindingar vegna landnotkunar (LULUCF).

Þegar kom að innleiðingu Parísarsamningsins var talið rétt að halda áfram samstarfi við ESB. Í lok árs 2019 urðu Ísland, ESB og Noregur ásátt um, með [ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 269/2019](#), að stefna að því að minnka losun gróðurhúsalofttegunda um 40% til ársins 2030 miðað við árið 1990 og ná því markmiði með sameiginlegri framkvæmd. Í þessu fólst að megin loftslagsgerðir ESB vegna losunar er fellur ekki undir ETS-kerfið voru felldar inn í bókun 31 við EES-samninginn í stað XX. viðauka samningsins (Umhverfismál) og innleiddar af Íslandi og Noregi. Þetta voru m.a. gerðir vegna samfélagslosunar (ESR) og losunar og bindingar vegna landnotkunar (LULUCF).

Nú standa yfir viðræður Íslands og Noregs við ESB um uppfærslu á loftslagssamstarfinu í samræmi við uppfærslu Íslands á loftslagsmarkmiði gagnvart Parísarsamningnum um 40% samdrátt í 55% samdrátt í losun fyrir árið 2030 m.v. árið 1990. Ákvörðun ESB um uppfærslu losunarmarkmiðsins í 55% fyrir 2030 í stað 40% áður byggir á Græna sáttmálanum og aðgerðaáætlun undir hatti hans sem kallast „Fær í 55%“ (e. fit for 55) og er gert ráð fyrir þær viðræður verði í forgangi á næstu misserum.

Ísland líkt og önnur aðildaríki Parísarsamningsins skulu einnig á þessu ári skila nýju loftslagsmarkmiði sem á að ná til 2035 a.m.k. og er viðbúið að horft verði til mögulegs samstarfs við ESB í tengslum við það. ESB hefur ekki birt nýtt markmið, en hefur þó sett fram að horft sé til þess að nýtt markmið verði miðað við 90% samdrátt í losun fyrir árið 2040 m.v. árið 1990.

(Málefнасvið: URN)

5.9 Öryggisfjarskipti um gervihnetti

Þann 17. mars 2023 var [reglugerð ESB](#) um öryggisfjarskiptakerfi um gervihnetti (e. Infrastructure for Resilience, Interconnectivity and Security by Satellite - IRIS²) birt í stjórnartíðindum ESB. Samkvæmt reglugerðinni er markmiðið með uppbyggingu fjarskiptanets um gervihnetti að styrkja viðnámsþol þátttökuríkja við áföllum og tryggja stjórnvöldum áreiðanlegt fjarskiptakerfi sem m.a. styður við eftirlitskerfi stjórnvalda, vernd mikilvægra innviða, stjórnun á neyðarstund og

við landvarnir. Miðað er við að fjarskiptanetið verði komið upp ekki síðar en 2030. Fjallað var um málið í [Vaktinni 29. september 2023](#).

Noregur hefur lagt mikla áherslu á þátttöku í áætluninni annars vegar til þess að vera í aðstöðu til að hafa áhrif á mótun kerfisins og til að tryggja stjórnvöldum aðgang að þjónustu þess þegar þar að kemur. Sömuleiðis muni kerfið tryggja netsambönd fyrir fjarlægjar byggðir og svæði sem hafa ekki aðgang að fjarskiptainnvíðum á landi. Þá vilja norsk yfirvöld tryggja norskum rannsóknastofnunum og fyrirtækjum á geimvísindasviði aðgang að verkefnum við þróun og uppbyggingu kerfisins. Aðild Noregs að Geimvísindastofnun Evrópu, ESA, styður auk þess við þetta markmið þeirra.

Á ríkisstjórnarfundum 8. september 2023 kynnti páverandi háskóla, - iðnaðar og nýsköpunarráðherra minnisblað um áætlunina og mögulega aðkomu Íslands að henni og *Govsatcom*-kerfis ESB. *Govsatcom*-kerfið, sem kveðið er á um í áðurnefndir reglugerð, snýr að uppbyggingu öruggs fjarskiptakerfis fyrir opinbera aðila, s.s. viðbragðsaðila, löggæslu, landhelgisgæslu o.s.frv. Kerfið kemur til með að nýta IRIS2 gervihnettina fyrir þjónustuna. Í framhaldi af minnisblaði ráðherra var ákveðið að hefja samtal við framkvæmdastjórn ESB um mögulega þátttöku Íslands í báðum þessum áætlunum og hafa óformlegar viðræður staðið yfir síðan. Nýlega samþykkti ráðherraráð ESB síðan formlegt samningsumboð til framkvæmdastjórnarinnar um að hefja formlegar viðræður við Ísland um þátttöku í áætlunum. Gert er ráð fyrir að viðræðurnar verði í forgangi vegna hagsmunagæslu á næstu misserum.

(Málefnasvið: IRN, MNH)

5.10 Norðurslóðamál

Í október 2021 [birti](#) ESB nýja stefnu í málefnum norðurslóða. Í stefnunni er fjallað um með hvaða hætti ESB getur stutt við jákvæða og sjálfbæra þróun á norðurslóðum. Einkum er horft til umhverfis- og loftslagsþátta en einnig til þess að tryggja stöðugleika, frið og öryggi á norðurslóðum. Helstu aðgerðirnar sem ESB horfir til í framlagi sínu er að efla umræðu um málefni norðurslóða, að takast á við efnahagslegar afleiðingar loftslagsbreytinga á svæðinu með sjálfbærum hætti o.fl.. ESB hefur gefið til kynna að það að það sé reiðubúið að leggja fram fjármagn til þessara aðgerða, m.a. í gegnum samstarfsáætlanir sambandsins. Ljóst er að mikilvægi norðurslóða fer sífellt vaxandi og þróun á alþjóðasviðinu hefur orðið til þess að beina kastljósinu enn frekar að svæðinu. Ísland hefur líkt og ESB mótað sér stefnu í málefnum norðurslóða, sjá nánar [hér](#). Er gert ráð fyrir að samstarf og samvinna við ESB í málefnum norðurslóða verði á meðal forgangsmála í hagsmunagæslu á komandi misserum og árum.

(Málefnasvið: UTN o.fl.)

6. Niðurstöður: Forgangslisti við hagsmunagæslu

Samkvæmt niðurstöðum greininga í 4. og 5. kafla:

6.1 Mál þar sem talið er að Ísland kunni að eiga sérstakra hagsmuna að gæta

- **Fjárfestingaáætlun um sjálfbærar samgöngur** (e. Sustainable Transport Investment Plan).

- **Löggjafartillaga um endurskoðun á tilskipun um opinber innkaup** (e. Revision of the Public Procurement Directive).
- **Tillaga um nýjan samkeppnishæfnissjóð** (e. European Competitiveness Fund)
- **Löggjafartillaga um breytingu á tilskipun um stærð og byngd ökutækja** (e. Proposal for amending Council Directive 96/53/EC laying down for certain road vehicles circulating within the Community the maximum authorised dimensions in national and international traffic and the maximum authorised weights in international traffic)
- **Breytingar á regluverki um áfallastjórnun banka og innstæðutryggingakerfi** (e. bank crisis management and deposit insurance framework, CMDI).
- **Endurskoðun á tollabandalagi og tollkerfi ESB** (e. Union Customs Code)
- **Endurskoðun lyfjalöggjafar ESB** (e. EU's pharmaceutical legislation)
- **Reglugerðir um endurnýjanlegt eldsneyti af ólífrænum uppruna- rafeldsneyti** (e. Renewable Fuels of Non-Biological Origin - RFNBO)
- **Löggjafartillaga um mikilvæg og lífsnauðsynleg lyf** (e. Critical Medicines Act)
- **Stofnun nýs varnarmálasjóðs** (e. European Defence Fund)
- **Aðgerðaáætlun um öryggi sæstrengja** (e. EU Action Plan on Cable Security)
- **Löggjafartillaga um breytingar á reglum um heimildir til að víkja til hliðar áður fenginni undanþágu þriðja ríkis frá áritunarskyldu inn á Schengen-svæðið** (e. Visa Suspension Mechanism).
- **Löggjafartillaga um samræmingu almannatrygginga**, (Proposal for a REGULATION amending Regulation (EC) No 883/2004 on the coordination of social security systems and regulation (EC) No 987/2009 laying down the procedure for implementing Regulation (EC) No 883/2004.)
- **Löggjafartillaga um breytingu á loftslagslögum ESB** (e. European Climate Law amendment).
- **Tilskipun um viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir í iðnaði, sjóflutningum o.fl.** (e. Emissions Trading System – ETS Industry, maritime and more)
- **Tilskipun um viðskiptakerfi ESB með losunarheimildir í flugi** (e. Emissions Trading System – ETS)
- **Löggjafartillaga um breytingar á reglugerð um ráðstafanir til að vernda fiskistofna gegn ósjálfbærum veiðum** (e. Proposal for a REGULATION on certain measures for the

[purpose of the conservation of fish stocks in relation to countries allowing non-sustainable fishing](#))

- **Löggjafartillaga um rýni beinna erlendra fjárfestinga.** (e. [Proposal for a regulation on the screening of foreign investments in the Union and repealing Regulation \(EU\) 2019/452 of the European Parliament and of the Council](#))
- **Ný langtíma fjármálaáætlun ESB 2028 – 2035** (e. [Post-2027 Multiannual Financial Framework proposals](#)) og **samstarfsáætlanir ESB** (e. [EU programmes](#))
- **Tilskipun um orkunýtni bygginga** (e. [Energy Performancy Building Directive – EPBD](#))
- **Reglugerð um kolefnisjöfnunargjald við landamæri** (e. [Carbon Border Adjustment Mechanism – CBAM](#))
- **Reglugerð um vistvænt flugvélaeldsneyti** (e. [RefuelEU Aviation](#))
- **Reglugerð um breytingar á reglugerð um landnotkun, breytta landnotkun og skógrækt** (e. [Land-use, land-use change and Forestry - LULUCF](#))
- **Reglugerð um breytingar á reglugerð um samfélagslosun** (e. [Effort sharing Regulation - ESR](#))
- **Vottunarrámmi vegna fjarlægingar kolefnis** (e. [Carbon Removals and Carbon Farming Certification – CRCF](#))
- **Reglugerð um Félagslega loftslagssjóðinn** (e. [Social Climate Fund – SCF](#))
- **Reglugerð um stafræna markaði** (e. [Digital Markets Act](#)).
- **Reglugerð um stafræna þjónustu.** (e. [Digital Services Act](#)).
- **Reglugerð um kolefnishlutlausan iðnað** (e. [Net Zero Industry Act - NZIA](#)).
- **Reglugerð um mikilvæg hráefni** (e. [Critical Raw Materials Act - CRMA](#)).
- **Tilskipun um hreinsun skólps frá þéttbýli** (e. [Urban Waste Water Treatment Directive](#)).
- **Reglugerð um stofnun Evrópsku Peningaþvættisstofnunnar** (e. [Regulation establishing the Authority for Anti-Money Laundering and Countering the Financing of Terrorism and amending](#))
- **Reglugerð um varnir gegn eyðingu skóga** (e. [Deforestation Regulation](#)).

6.2 Mál sem rétt þykir að forgangsraða á grundvelli annarra sjónarmiða

- **Ýmsar löggjafartillögur til einföldunar regluverks**, þar á meðal bandormstillögur (e. Omnibus packages), á mismunandi málefnasviðum eru boðaðar undir þessum þætti áætlunarinnar.
- **Löggjafartillaga um sameiginlega nálgun við endursendingar á fólki í ólögumætri för** (e. [New common approach on returns](#)).
- **Endurbætur á vegabréfsáritunarstefnu ESB** (e. EU Visa Policy Strategy).
- **Leiðarvísir um réttindi kvenna** (e. Roadmap for Women's Rights).
- **Endurskoðun á stefnu ESB í málefnum hinsegin fólks** (e. strategy on LGBTIQequality)
- **Tilskipun um viðunandi lágmarkslaun** (e. [Directive on adequate minimum wages in the European Union](#))

6.3 Mál þar sem upptaka í EES-samninginn hefur tafist óhóflega

- **Gerðir sem varða erfðabreytt matvæli**
- **Hagtölugerðir**
- **Orkugerðir**

6.4 Sérstök vöktun stefnumótunaráætlana

Samkvæmt niðurstöðum greininga í 4. kafla:

- **Leiðarvísir fyrir aukna samkeppnishæfni** (e. [Competitiveness Compass](#)).
- **Stefnumótun fyrir innri markaðinn** (e. [Single Market Strategy](#)).
- **Hreinatvinnustefna; vegvísir til aukinnar samkeppnishæfni og afkolunar** (e. [Clean Industrial Deal: A joint roadmap for competitiveness and decarbonisation](#)).
- **Aðgerðaáætlun um bætt aðgengi að orku á viðráðanlegu verði** (e. [Affordable Energy Action Plan](#)).
- **Stefna um sprota- og nýsköpunarfyrirtæki og vöxt þeirra** (e. EU start-ups and scale-ups).
- **Stefnumótun um sparnaðar- og fjárfestingasamband ESB** (e. [Savings and Investment Union](#)).
- **Gervigreindaráætlun** (e. AI Continent Action Plan).
- **Skammtafræðiaáætlun** (e. Quantum Strategy of EU).
- **Áætlun um lífhagkerfið** (e. Bioeconomy Strategy).

- **Hvítbók um varnarmál og endurvopnunaráætlun ESB** (e. [White Paper on the Future of European Defence and ReArm Europ Plan/Readiness 2030](#))
- **Viðbúnaðaráætlun ESB** (e. [Preparedness Union Strategy](#)).
- **Stefna um innri öryggismál ESB** (e. [New European Internal Security Strategy](#))
- **Nýtt miðlægt samskiptakerfi fyrir stjórnvöld sem sinna öryggismálum, m.a. vegna skipulagðrar glæpastarfsemi** (e. [European Critical Communication System](#)).
- **Stefnumótun um aukna færni vinnuafis - Færniátak** (e. [Union of Skills](#)).
- **Menntastefna á sviði verkfræði, stærðfræði, raunvísinda og náttúruvísinda** (e. [STEM Education Strategic Plan](#))
- **Neytendastarfsskrá og aðgerðaáætlun um bætta stöðu neytenda á innri markaðinum** (e. [Consumer Agenda 2025-2030, including an action plan for consumers in the Single Market](#)).
- **Stefna um aðgerðir gegn fátækt** (e. [EU Anti-Poverty Strategy](#)).
- **Húsnæðisstefna ESB** (e. [European Affordable Housing Plan](#)).
- **Sáttmáli um málefni hafsins** (e. [Ocean Pact](#)).
- **Stefnuáætlun um viðnámsþol vatns** (e. [European Water Resilience Strategy](#)).
- **Aðgerðaáætlun um aðlögun vegna loftslagsbreytinga** (e. [European Climate Adaptation Plan](#)).
- **Áætlun um lýðræðisvarnir** (e. [European Democracy Shield](#)).
- **Ný efnahagsutanríkisstefna ESB** (e. [Economic Foreign Policy](#)).
- **Stefnumótun og umbætur sem talið er nauðsynlegt að ráðast í áður en til inntöku nýrra aðildarríkja kemur** (e. [An EU fit for enlargement: policy reviews and reforms](#)).

6.5 Mál sem varða tvíhliða samskipti Íslands og ESB

Samkvæmt niðurstöðum greininga í 5. kafla:

- **Samstarf í öryggis- og varnarmálum.**
- **Landamæravarsla og innri öryggismál – Schengen-samstarfið.**
- **Hagsmunagæsla gagnvart ESB vegna mögulegra ráðstafanna í tollamálum.**
- **Samstarf við beitingu þvingunarráðstafanna í þágu friðar, lýðræðis og mannréttinda.**
- **Samningaviðræður milli Íslands og ESB um markaðsaðgang með sjávarútvegs- og landbúnaðarafurðir skv. endurskoðunarákvæði í samningi EES-EFTA ríkjanna við ESB um framlög í Uppbyggingarsjóð EES og um tollkvóta frá nóvember 2023.**

- **Samningaviðræður um nýtingu deilistofna og skiptingu veiðiheimilda í Norður-Atlantshafi. Aðrar þjóðir sem koma að þessum samskiptum eru Noregur, Færeyjar, Bretland og Grænland.**
- **Viðræður um þátttöku í heilbrigðissamstarfi sem liggur utan EES-samningsins, m.a. þátttaka Íslands í nýrri Neyðar- og viðbragðsskrifstofu ESB á sviði heilbrigðismála (e. Health Emergency Preparedness and Response Authority - HERA).**
- **Viðræður Íslands, Noregs og ESB vegna upptöku uppfærðra loftslagsgerða í EES-samninginn byggð á uppfærðu loftslagsmarkmiði gagnvart Parísarsamningnum úr 40% samdrátt í 55% samdrátt í losun fyrir árið 2030 m.v. árið 1990. Ásamt viðræðum varðandi mögulegt samstarf eftir 2030.**
- **Viðræður um þátttöku Íslands í samstarfsáætlun ESB um öryggisfjarskipti um gervihnetti og samstarfsáætlun ESB um fjarskiptakerfi fyrir opinbera aðila.**
- **Samstarf við ESB í málefnum Norðurslóða.**